

บทที่ 5

รูปแบบผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญา

ในการให้สิทธิประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา จากผลของการวิเคราะห์ในบทที่ 4 พบการมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของต่างประเทศมี 2 ระบบ คือระบบลูกขุน และระบบผู้พิพากษาสมทบที่แสดงให้เห็นถึงการให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมดำเนินการ ร่วมตัดสินใจและร่วมตรวจสอบ ส่วนประเทศไทยนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญามี 2 ระบบ คือระบบผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งมีเฉพาะในศาลเยาวชนและครอบครัว กับศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เท่านั้น ส่วนระบบพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นมีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมเฉพาะร่วมรับรู้ และร่วมแสดงความคิดเห็นเท่านั้น โดยเหตุที่ผลการวิเคราะห์ในบทที่ 4 พบว่าระบบลูกขุนไม่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในประเทศไทยส่วนระบบพยานผู้เชี่ยวชาญที่มีอยู่ในศาลอาญานั้น ยังมีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับที่น้อยมาก การวิจัยจึงมีความเห็นว่าระบบที่น่าจะนำมาใช้ในประเทศไทยได้ คือ ระบบผู้พิพากษาสมทบ เพราะเป็นระบบที่ให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจร่วมกับผู้พิพากษาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและกำหนดโทษได้ ซึ่งเป็นการให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจร่วมกับผู้พิพากษา ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในระบบผู้พิพากษาสมทบมีการไต่ตรองจากทั้งนักกฎหมายและภาคประชาชนจะทำให้ได้คำพิพากษาที่มีความยุติธรรมและถูกต้องมากขึ้นแต่การจะนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลอาญานั้นจำเป็นต้องวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบที่เหมาะสมที่สะท้อนให้เห็นถึงการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาได้ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยและหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนั้นในบทนี้จึงเป็นการวิเคราะห์ในประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ประเภทคดีอาญา

คดีอาญา หมายถึง คดีที่เกี่ยวกับความผิดและโทษซึ่งกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายอื่น ๆ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น ส่วนความผิดตามกฎหมายอื่น ๆ คือ ความผิดตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ

ที่มีโทษทางอาญา เช่น พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เป็นต้น เนื่องจากประมวลกฎหมายที่มีโทษทางอาญาและอยู่ในอำนาจศาลอาญามีจำนวนมากดังนั้นการจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีจึงจะต้องกำหนดประเภทคดีอาญาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมซึ่งการวิจัยได้นำแนวทางของต่างประเทศมาใช้ประกอบการวิเคราะห์

ระบบผู้พิพากษาสมทบในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีในคดีอาญาที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ส่วนสาธารณรัฐฝรั่งเศส กำหนดคดีความผิดอุกฉุกฉุกโทษ (Crimes) ซึ่งเป็นการผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิต นอกจากนี้ความผิดฆนฉนโทษ (Délits) ร้ายแรงบางประเภทเช่นความผิดเกี่ยวกับการนำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษหรืออาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างความเสียหายร้ายแรงต่อประเทศก็อาจจะขอพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาสมทบได้เช่นกัน สำหรับญี่ปุ่น มีในคดีอาญา 2 ประเภท ประเภทแรกได้แก่ความผิดที่มีโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตส่วนประเภทที่สอง ได้แก่ ความผิดที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดนั้นเช่นความผิดฐานฆ่าผู้อื่นทำร้ายร่างกายหรือชิงทรัพย์และข่มขืนจนเป็นเหตุให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย วางเพลิงเผาเคหสถาน ลักพาตัวบุคคลเพื่อเรียกค่าไถ่ละทิ้งเด็กที่อยู่ในปกครองจนเด็กนั้นถึงแก่ความตาย เป็นต้น เมื่อวิเคราะห์ระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าในต่างประเทศการนำระบบผู้พิพากษาสมทบไปใช้นั้นจะใช้เรื่องของอัตราโทษเป็นเกณฑ์ในการให้มีผู้พิพากษาสมทบ

ในประเทศไทย ระบบผู้พิพากษาสมทบมีในศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ที่เป็นศาลชำนาญพิเศษ ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตรและคดีอาญาเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 ถึงมาตรา 275 โดยหากพิจารณาวัตถุประสงค์ของการมีผู้พิพากษาสมทบในศาลทั้งสองศาลจะพบว่าศาลทั้งสองเป็นศาลชำนาญพิเศษที่มีวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างจากคดีอาญาโดยทั่วไป โดยศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด โดยไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้กลับตัวเป็นคนดีส่วนศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เป็นการพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่จำเป็นจะต้องให้มีผู้พิพากษาสมทบร่วมพิจารณาคดีอยู่ด้วยเพราะเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงที่เกี่ยวข้องกับคดีจึงเป็นความเฉพาะของประเภทคดีเท่านั้น

สำหรับประเด็นประเภทคดีอาญาที่ควรจะให้ผู้มีพิพาทอาสาสมัครร่วมพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเมื่อนำไปสู่การสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากรสัมภาษณ์ประกอบด้วยผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ และผู้พิพาทอาสาสมัครได้คำตอบมาแยกเป็นสองความเห็น คือมีความเห็นว่าจะนำไปใช้ในคดีอาญาทุกคดีที่มีอัตราโทษจำคุก เพราะคดีที่มีอัตราโทษจำคุกนั้น แม้จะลงโทษเพียง 1 ปี หรือ 2 ปี ก็ถือเป็นการกักขังเสรีภาพของประชาชนแล้ว ในช่วงเวลาดังกล่าวอาจทำให้เกิดความเสียหายต่อจำเลยได้ โดยเฉพาะหากจำเลยไม่ใช่ผู้กระทำความผิดจริง การมีผู้พิพาทอาสาสมัครจะเป็นการช่วยตรวจสอบคำพิพากษาให้มีความถูกต้องมากขึ้น ส่วนอีกความเห็นว่าจะนำไปใช้เฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษสูง เพราะระบบผู้พิพาทอาสาสมัครในศาลอาญายังไม่มีการนำมาใช้ในประเทศไทย ในเริ่มต้นจึงควรนำไปทดลองใช้ในคดีอาญาที่มีอัตราโทษสูงก่อน โดยอาจจะนำมาใช้ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ที่แม้จำเลยจะรับสารภาพก็ต้องสืบพยานประกอบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176

ในประเด็นประเภทคดีอาญานั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจะกำหนดให้เป็นคดีอาญาประเภทใดนั้นควรที่จะต้องพิจารณาถึงบริบทของคนไทยในด้านขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี รวมถึงความพร้อมของประเทศไทยด้วย และผู้วิจัยไม่เห็นด้วยที่จะนำระบบผู้พิพาทอาสาสมัครมาใช้โดยใช้อัตราโทษเป็นเกณฑ์แบ่งเหมือนเช่นในต่างประเทศ เพราะประเทศไทยไม่มีการแบ่งชั้นของโทษไว้ชัดเจนเหมือนเช่นในต่างประเทศ นอกจากนี้โดยเหตุที่ความผิดอาญานั้นมีได้ 2 กรณีคือ ความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา และความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ดังนี้ในระยะแรกหากจะนำประเภทคดีอาญามาใช้สำหรับการจะให้ผู้มีพิพาทอาสาสมัครนั้นควรที่จะจำกัดไว้เฉพาะคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาเพราะเป็นกฎหมายพื้นฐาน ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจได้โดยง่าย เพราะประเภทความผิด เป็นความผิดที่ไม่ได้มีลักษณะเฉพาะเจาะจงหรือต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญพิเศษ แต่เป็นความผิดทั่วไป ประชาชนสามารถเข้ามาตัดสินคดีได้ โดยใช้วิถึการณญาณของวิญญูชนในการตัดสินคดี ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มีลักษณะความผิด 13 ลักษณะ คือ

ลักษณะ 1 ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร

ลักษณะ 1/1 ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย

ลักษณะ 2 ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง

ลักษณะ 3 ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม

ลักษณะ 4 ความผิดเกี่ยวกับศาสนา

ลักษณะ 5 ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน

ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน

ลักษณะ 7 ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและแปลง

ลักษณะ 8 ความผิดเกี่ยวกับการค้า

ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ

ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง

ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

ลักษณะ 13 ความผิดเกี่ยวกับศพ

อย่างไรก็ตาม หากจะนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในลักษณะความผิดทั้ง 13 ลักษณะ คงจะไม่มีที่เหมาะสมเพราะประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมทั้งนี้แม้ระบบผู้พิพากษาสมทบ จะใช้ในประเทศไทยมานาน แต่มีเฉพาะในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ ยังไม่มีการนำมาใช้ในศาลอาญา ประชาชนชาวไทยจึงยังไม่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าวมากนัก ในระยะเริ่มต้นจึงควรนำระบบ ผู้พิพากษาสมทบไปใช้เพียงบางคดีเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในระบบผู้พิพากษาสมทบ ให้มากขึ้นก่อน โดยกำหนดประเภทคดีอาญาที่มีลักษณะของคดีที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและ ต่อสังคม ทั้งนี้เพราะในบางคดีการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ให้คำพิพากษาที่มีความน่าเชื่อถือ การให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมจะทำให้คำพิพากษานั้นมาจาก องค์ประกอบของกฎหมายและจากวิจรรณญาณของวิญญูชนด้วย น่าจะทำให้ได้คำพิพากษาที่มีความ ยุติธรรมมากที่สุด สำหรับประเภทคดีอาญาในประมวลกฎหมายอาญาที่สมควรจะให้ มีผู้พิพากษาสมทบร่วมพิจารณาพิพากษาอยู่ด้วย มี ดังนี้

ลักษณะ 4 ความผิดเกี่ยวกับศาสนา

ลักษณะ 5 ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน

ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน

ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ

ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง

ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

ประเภทคดีอาญาดังกล่าวนั้นเป็นความผิดที่มีลักษณะ เกี่ยวข้องกับสังคม เป็นความผิดที่มี ผลกระทบต่อจิตใจของประชาชน การตัดสินใจเหล่านี้จึงควรต้องมีความคิดเห็นของประชาชน เข้าไปมีส่วนร่วมด้วย ยกตัวอย่างเช่น คดีข่มขืนเด็กหญิงอายุ 14 ปี บนรถไฟ เป็นคดีที่เป็นข่าว ไปทั่วประเทศ คดีนี้จำเลยยอมรับสารภาพความผิด โดยปกติในคดีที่จำเลยยอมรับสารภาพความผิดนั้น ศาลจะลดโทษให้ ความผิดของจำเลยในคดีนี้จึงอาจไม่ถึงขั้นประหารชีวิต แต่เนื่องจากคดีนี้เป็นคดี ที่สังคมจับตามองและเป็นคดีที่ทำให้ภาคประชาชนออกมาเรียกร้องให้การข่มขืนต้องประหารศาล

ขั้นต้นจึงตัดสินประหารชีวิตจำเลย มีหลายฝ่ายออกมาตั้งข้อสังเกตว่าเป็นเพราะคดีนี้มีเสียงภาคประชาชนเรียกร้องหรือเปล่า หากคดีนี้ไม่ได้เป็นข่าวคง จำเลยในคดีนี้อาจจะไม่ถูกตัดสินประหารชีวิตก็ได้ ฉะนั้นการมีผู้พิพากษาสมทบในการพิจารณาพิพากษาคดีเหล่านี้ จึงเป็นการช่วยผู้พิพากษาในการพิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริง และการใช้ดุลพินิจในการลงโทษด้วย เพื่อให้คำพิพากษาออกมามีความยุติธรรมมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ประเภทคดีอาญาในประมวลกฎหมายอาญาที่สมควรจะให้ผู้พิพากษาสมทบร่วมพิจารณาพิพากษาอยู่ด้วย คือ ลักษณะ 4 ความผิดเกี่ยวกับศาสนา ลักษณะ 5 ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียงลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งจะเป็นประเด็นที่เป็นสาระสำคัญในการจัดทำเป็นร่างกฎหมายต้นแบบต่อไป

2. คุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบ

คุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบ มีความสำคัญที่ต้องกำหนดให้เหมาะสม เพื่อให้การทำหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบมีประสิทธิภาพ ซึ่งการวิเคราะห์ได้แยกออกเป็น 2 ประเด็น คือ คุณสมบัติหลัก และคุณสมบัติต้องห้ามในการเป็นผู้พิพากษาสมทบ ดังนี้

2.1 คุณสมบัติหลัก

คุณสมบัติหลัก คือ คุณสมบัติที่เป็นพื้นฐานที่บุคคลที่เป็นผู้พิพากษาสมทบจะต้องมี เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่แสดงถึงวุฒิภาวะ ประสบการณ์ คุณวุฒิ วิทยุฒิ เพื่อทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องประกอบด้วย คุณสมบัติด้านอายุ ด้านการศึกษา และคุณสมบัติเฉพาะ

1) ด้านอายุ

คุณสมบัติด้านอายุเป็นตัวชี้วัดถึงประสบการณ์ในด้านวุฒิภาวะที่สำคัญของการเป็นผู้พิพากษาสมทบเพราะอายุบ่งบอกถึงการเป็นผู้มีวุฒิที่ผ่านการมีประสบการณ์ต่าง ๆ มาอย่างน้อยก็ตามจำนวนปีนับตั้งแต่เกิด หากมีอายุที่น้อยเกินไปอาจจะขาดประสบการณ์ในชีวิตที่ทำให้ไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบได้

จากการศึกษาระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศนั้นพบว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดอายุไว้ 25 ปี ถึง 70 ปี สาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดอายุไว้ไม่ต่ำกว่า 23 ปี ประเทศญี่ปุ่นกำหนดอายุไว้ไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ส่วนประเทศไทยในระบบผู้พิพากษาสมทบนั้นในศาลเยาวชนและครอบครัว กำหนดอายุไว้ไม่ต่ำกว่า 35 ปี และศาลทรัพย์สินทางปัญญา

และการค้าระหว่างประเทศ กำหนดอายุไว้ไม่ต่ำกว่า 30 ปี จะเห็นได้ว่าระบบผู้พิพากษาสมทบของต่างประเทศนั้นมีการกำหนดอายุไว้น้อยกว่าระบบผู้พิพากษาสมทบของประเทศไทย เพราะในต่างประเทศผู้พิพากษาสมทบทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาและด้วยเหตุที่การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาใช้วิธีการอนุญาตของวิญญาณในการพิจารณาจึงไม่จำเป็นต้องมีวุฒิภาวะหรือมีอายุที่มาก โดยจะต่างกับระบบผู้พิพากษาสมทบในประเทศไทยที่เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ จึงต้องมีกำหนดอายุที่มากที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตมาพอสมควร

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ มีความเห็นตรงกันว่าประชาชนที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญานั้นจะต้องเป็นผู้มีวุฒิภาวะที่เหมาะสม หากให้ประชาชนที่มีอายุน้อยเกินไปเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบนอกจากจะขาดประสบการณ์แล้วยังอาจขาดความรับผิดชอบ ความอดทน หรือการควบคุมอารมณ์ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาขึ้นในระหว่างการพิจารณาคดีได้ โดยอายุที่เหมาะสม คือ 35 ปี เพราะเป็นช่วงอายุที่ถือว่าเป็นวัยกลางคน ผ่านประสบการณ์ในชีวิตมาพอสมควร ที่เหมาะจะเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ

ในกลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้พิพากษาสมทบ มีความเห็นตรงกันว่าอายุของผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางนั้น คือ อายุ 30-35 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุที่ถือได้ว่ามีวุฒิภาวะที่เหมาะสมในการเป็นผู้พิพากษาสมทบแล้ว เพราะหากเปรียบเทียบกับผู้พิพากษาที่มีอายุขั้นต่ำ 25 ปี อายุของผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์ทั้งสองศาลถือว่าประสบการณ์มากพอที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบแล้ว

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ให้ประชาชนที่มีวุฒิภาวะเพียงพอเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ เพราะการเป็นผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาจะต้องมีการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง และมีการตัดสินลงโทษจำเลย ซึ่งโทษในคดีอาญานั้นมีการจำกัดสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชน การกำหนดอายุของผู้พิพากษาสมทบจึงต้องมีการกำหนดอายุให้เป็นผู้พิพากษาสมทบที่มีวุฒิภาวะที่เหมาะสมเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ และอายุที่เหมาะสม คือ อายุ 35 ปีเหมือนเช่นระบบผู้พิพากษาสมทบของไทย เพราะเป็นช่วงอายุที่อยู่ในวัยกลางคนที่ผ่านประสบการณ์ในชีวิตมาระดับหนึ่งที่มีวุฒิภาวะที่สามารถตัดสินใจตัดสินความผิดของผู้อื่นได้ หากจะให้ผู้ที่บรรลุนิติภาวะ คือ อายุ 20 ปี มาเป็นผู้พิพากษาสมทบได้เหมือนเช่นในต่างประเทศน่าจะไม่เหมาะสมกับประเทศไทยเพราะถือว่าผู้ที่อายุ 20 ปี ยังไม่ผ่านประสบการณ์ชีวิตมากพอที่จะสามารถมาตัดสินโทษให้แก่บุคคลอื่นได้อีกทั้งผู้ที่อายุน้อยจะยังไม่สามารถควบคุมอารมณ์ หรือความรู้สึกได้ รวมถึงอาจขาดความรับผิดชอบ อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีได้

2) ด้านการศึกษา

คุณสมบัติด้านการศึกษา ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะการศึกษาจะเป็นตัววัดระดับความสามารถของประชาชนที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ จากการศึกษาในระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศพบว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ได้กำหนดระดับการศึกษาขั้นต่ำไว้ เพียงแต่กำหนดว่าผู้ที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบจะต้องเข้าใจภาษาเยอรมนีได้ดี เช่นเดียวกับในสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็ไม่ได้กำหนดการศึกษาขั้นต่ำไว้ เพียงแต่กำหนดไว้ว่าต้องมีความรู้ อ่านและเขียนภาษาฝรั่งเศสได้ ซึ่งแตกต่างจากประเทศญี่ปุ่นซึ่งกำหนดว่าบุคคลที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ ต้องจบการศึกษาภาคบังคับที่รัฐกำหนดไว้ คือ จบมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนระบบผู้พิพากษาสมทบในประเทศไทยในศาลเยาวชนและครอบครัวกำหนดการศึกษาขั้นต่ำไว้ว่าต้องไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี ส่วนในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางไม่ได้กำหนดการศึกษาขั้นต่ำไว้ จะเห็นได้ว่าระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศไม่ได้ให้ความสำคัญกับการที่ผู้พิพากษาสมทบจะต้องจบการศึกษาที่สูง ซึ่งผิดกับประเทศไทยที่จะเห็นได้ว่าผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวกำหนดระดับการศึกษาไว้ว่าต้องจบปริญญาตรี และถึงแม้ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางไม่ได้กำหนดระดับการศึกษาไว้ แต่โดยส่วนใหญ่ผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง จะเป็นผู้ที่มีการศึกษาดีในระดับหนึ่งอยู่แล้ว เพราะเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ และผู้พิพากษาสมทบ เห็นตรงกันว่าควรกำหนดการศึกษาขั้นต่ำไว้ในระดับปริญญาตรี เพื่อให้ประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา มีความรู้พื้นฐานในระดับหนึ่ง เพราะหากไม่ได้กำหนดเรื่องการศึกษาไว้ อาจพบปัญหาในเรื่องของการสื่อสาร การอ่าน การเขียน หากเป็นชาวบ้านทั่วไปที่ไม่มีความรู้ อาจจะไม่สามารถเข้าใจกระบวนการพิจารณาได้ ฉะนั้นเพื่อให้ประชาชนที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบไม่เป็นภาระแก่ผู้พิพากษามากเกินไป ควรกำหนดให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานในระดับหนึ่ง ในประเทศไทยยอมรับว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานควรจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จึงถือว่าเป็นผู้มีความรู้ หากเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบจะสามารถเข้าใจในขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมไม่ยากจนเกินไป

ประเด็นคุณสมบัติด้านการศึกษาสำหรับผู้พิพากษาสมทบคดีอาญานั้นผู้วิจัยเห็นว่า หากจะนำเอาระบบของต่างประเทศมาใช้น่าจะไม่มีที่เหมาะสมเพราะการที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบต้องมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี หากไม่มีความรู้ ความเข้าใจแล้ว จะส่งผลให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปอย่างล่าช้า ผู้ที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบควรมี

ความรู้พื้นฐาน เพื่อที่สามารถเข้าใจกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็น
ของประชากรสัมภาษณ์ว่าควรให้ผู้พิพากษาสมทบมีความรู้พื้นฐานในระดับปริญญาตรี

3) คุณสมบัติเฉพาะด้าน

คุณสมบัติเฉพาะด้านนั้นคือ คุณสมบัติที่แสดงถึงการเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ
ในเรื่องต่าง ๆ เฉพาะด้าน ซึ่งบุคคลแต่ละคนจะมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ แตกต่างกันไป ตาม
วิชาชีพของแต่ละคน หากพิจารณาระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศนั้น มีการกำหนด
คุณสมบัติผู้พิพากษาสมทบให้เป็นประชาชนทั่วไป ไม่ใช่ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือวิชาชีพ
เฉพาะด้าน เพราะเจตนารมณ์ของระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศต้องการให้ประชาชนเข้า
ไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา เพื่อใช้วิจารณ์ของวิญญูชนในการพิจารณา
พิพากษาคดีซึ่งต่างจากระบบผู้พิพากษาสมทบในประเทศไทยที่ใช้ในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษที่ประชาชนที่
เข้ามาจะมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในคดีนั้น ๆ เช่น ในศาลเยาวชนและครอบครัว กำหนด
คุณสมบัติเฉพาะไว้ว่าผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว จะต้องมิหรือเคยมิบุตรหรือ
เคยอบรมเลี้ยงดูเด็กหรือเคยทำงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หรือการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กเยาวชน
หรือครอบครัวมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสามปีส่วนผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ
การค้าระหว่างประเทศกลางกำหนดคุณสมบัติไว้ว่าเป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่อง
ทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษของไทยทั้ง
สองศาลจึงมีลักษณะเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ เฉพาะด้าน เพราะการมีผู้พิพากษาสมทบในศาล
เยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง มีเจตนารมณ์
เพื่อช่วยผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยผู้พิพากษาอาจจะขาดประสบการณ์หรือความ
เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นไป ซึ่งวัตถุประสงค์แตกต่างจากระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศ ในการ
นำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในศาลอาญาจึงมีประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ว่าจะกำหนดคุณสมบัติ
ประชาชนที่ผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือเป็นประชาชนทั่วไป

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ และ
ผู้พิพากษาสมทบ มีความเห็นแยกเป็น 2 ฝ่าย โดยฝ่ายที่เห็นด้วยกับการให้ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ
มีวิชาชีพเฉพาะด้านมาเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้น ในกลุ่มผู้พิพากษาได้ให้ความเห็นไว้ว่าเนื่องจาก
คุณสมบัติของที่สามารถสมัครเป็นผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมได้นั้น กฎหมายกำหนดอายุขั้นต่ำไว้
เพียง 25 ปี ซึ่งเป็นอายุที่ไม่สูงมากจึงพบปัญหาในเรื่องการขาดประสบการณ์ในชีวิต ทำให้ไม่สามารถ
เข้าใจข้อเท็จจริงได้บางเรื่องการที่ให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ จะช่วย
ผู้พิพากษาในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงได้ ทำให้การพิจารณาคดีมีความถูกต้องมากขึ้นถ้าหากให้
ประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี อาจไม่ได้เกิดประโยชน์โดยแท้จริง

เพราะประชาชนทั่วไปอาจไม่มีความรู้ ความเข้าใจข้อเท็จจริงในคดีเลย อีกทั้งหากพิจารณาถึงความพร้อมของประชาชนในประเทศไทย การที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี ประชาชนในประเทศไทยยังคงขาดความพร้อมในหลาย ๆ เรื่องเป็นอย่างมากการที่จะให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ เหมือนในต่างประเทศย่อมเกิดขึ้นได้จริงยากกว่าการให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะด้าน ฉะนั้นหากประเทศไทยต้องการผลักดันในเรื่องของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี ควรเริ่มต้นจากมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะด้านเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบก่อน

ในกลุ่มนักวิชาการ แสดงความคิดเห็นไว้ว่าการให้ประชาชนผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับคดีเข้าไปเป็นผู้พิพากษาสมทบ จะสามารถแก้ไขเรื่องบทบาทผู้พิพากษาสมทบที่ไม่มีบทบาทแท้จริงในการพิจารณาคดี เพราะปัญหาระบบผู้พิพากษาสมทบที่พบในทุกวันนี้ในประเทศไทยในศาลชั้นอุทธรณ์ ผู้พิพากษาสมทบจะเข้าไปนั่งเพียงเพื่อให้ครบองค์คณะ โดยจะไม่กล้าแสดงความคิดเห็นของตน จะตัดสินใจโดยเชื่อฟังความคิดเห็นของผู้พิพากษาเท่านั้น เพราะตนไม่ได้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น โดยแท้จริง ถึงแม้ว่าผู้พิพากษาจะสามารถเรียกผู้เชี่ยวชาญมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญได้ แต่เห็นได้ว่าพยานผู้เชี่ยวชาญ ไม่ได้เห็นข้อเท็จจริงทั้งหมดในสำนวน รวมถึงพยานหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง หากให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี สามารถมีส่วนในการตัดสินใจความผิด จะทำให้การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ มีความถูกต้อง และยุติธรรมมากขึ้นมากกว่าที่จะใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาเพียงไม่กี่คน ตัวอย่างของบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในการเข้ามามีส่วนร่วมในคดีอาญา เช่น ในคดีความประมาทเลินเล่อของแพทย์ทำให้มีผู้เสียชีวิต บุคคลที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบอาจจะ เป็น แพทย์ พยาบาล ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะทราบการปฏิบัติงานของแพทย์โดยประเพณีปกติได้ดีกว่าผู้พิพากษา หรือคดีที่กลุ่ม บุคคลที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบอาจจะ เป็น วิศวกร โยธา สถาปนิก ซึ่งสามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้ว่าการกระทำอย่างนั้นถือเป็นการประมาทเลินเล่อหรือไม่ในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หรือความผิดเกี่ยวกับร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับการข่มขืนกระทำชำเรา ผู้ที่จะเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบอาจจะ เป็น ข้าราชการตำรวจหรือพนักงานอัยการ ที่เกษียณอายุไปแล้ว ซึ่งบุคคลเหล่านี้ นอกจากจะมีความรู้ทางด้านกฎหมาย ทั้งยังถือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสืบสวน สอบสวนมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานในการสืบพยานบุคคลเหล่านี้จะสามารถทราบได้ทันทีว่าจำเลยคนไหนมีพฤติการณ์ที่น่าจะ โทกในคดีที่อาญาที่ผู้เสียหายเป็นเด็กหรือเยาวชน อาจจะมีผู้พิพากษาสมทบเป็น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ครู อาจารย์ เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย เพราะในคดีที่เด็กเป็นผู้เสียหาย ไม่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว เด็กและเยาวชน จะต้องพิจารณาคดีในศาลอาญา การที่มีนักจิตวิทยาเด็กเข้าพิจารณาคดีน่าจะเป็นการช่วยผู้พิพากษา

ในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะหากผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบคดีนั้นยังไม่มีบุตร อาจทำให้ไม่เข้าใจพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนจนได้เท่ากับนักจิตวิทยาเด็ก เป็นต้น

ส่วนในกลุ่มผู้พิพากษาสมทบที่เห็นด้วยกับการให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพ เฉพาะด้านเข้ามานั้น ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ในการพิจารณาคดีนั้นในความเป็นจริงแล้ว บางคดี ผู้พิพากษาสมทบจะไม่ได้มีบทบาทที่แท้จริงในการพิจารณาคดีถึงแม้ว่าจะเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น บางคดีจะตัดสินคดีตามความคิดเห็นของผู้พิพากษา ถ้าหากผู้พิพากษาสมทบที่เข้ามาไม่ได้มีความรู้ ในเรื่องนั้นเลย การที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินคดีได้อย่างแท้จริง คงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยาก

ส่วนฝ่ายที่เห็นด้วยว่าควรให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ ไม่ควรจำกัด เฉพาะมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะด้าน ในกลุ่มผู้พิพากษาผู้เห็นด้วยได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า เนื่องจากประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยการให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีจึงเป็นเรื่องที่สมควรผลักดันให้เกิดขึ้น โดยหลักการแล้วใน คดีอาญาเป็นการพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งสามารถใช้วิจารณ์ของวิญญูชน โดยทั่วไปตัดสินคดีได้ ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ฉะนั้นแม้ผู้ที่ไม่ได้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย ก็สามารถที่จะวินิจฉัยความผิดได้ โดยใช้วิจารณ์ของวิญญูชน โดยทั่วไป ฉะนั้นประชาชน โดยทั่วไปที่มีวิสัยทัศน์ที่เหมาะสมสามารถที่จะเข้ามาร่วมวินิจฉัยคดีได้ ส่วนในคดีที่ต้องการ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจริง ๆ นั้นจะเห็นได้ว่าไม่ได้มีปริมาณมากขนาดจะต้องทำให้เกิดการจำกัด สิทธิของประชาชนขึ้น เพื่อมาใช้เฉพาะแต่ผู้เชี่ยวชาญ เพราะคดีอาญาความผิดหลายฐานที่ ประชาชนสามารถใช้วิจารณ์ของวิญญูชนตัดสินคดีได้ทันที โดยไม่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ ด้าน หากคิดว่าพยานผู้เชี่ยวชาญยังไม่มีบทบาท น่าจะต้องไปปรับปรุงบทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนระบบผู้พิพากษาสมทบหากจะนำมาใช้ในศาลอาญาน่าจะเป็น บทบาทของประชาชนโดยทั่วไป จึงควรให้ประชาชนทุกคนที่มีวิสัยทัศน์ที่เหมาะสมมีสิทธิได้รับ คัดเลือกเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ เหมือนเช่นในต่างประเทศ ซึ่งหากเรานำของต่างประเทศมาใช้ ทั้งหมดอาจจะไม่มีความเหมาะสมกับประเทศไทย จึงต้องหารูปแบบที่เหมาะสมกับประเทศไทย แล้วมาทดลองใช้ โดยในเริ่มต้น รูปแบบที่ออกมาอาจจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรือเป็น ช่องโหว่ของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ แต่ต้องมีการเริ่มและค่อย ๆ พัฒนาไป ดูจาก ตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา แม้จะใช้ระบบลูกขุนมานาน แต่ก็ยังมีหลายปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ฉะนั้นประเทศไทยในเริ่มแรกถ้าสร้างรูปแบบขึ้นมาแล้วจะสามารถแก้ไขปัญหาในทุกข้อคงยังเป็นไปไม่ได้ ในเริ่มต้นขอให้มีการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ได้ก่อน ซึ่งจะต้องเป็น รูปแบบที่ไม่เป็นการลดอำนาจของตุลาการลงมากเกินไป เพราะหากลดอำนาจของตุลาการลงมาก

เกินไป การจะผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคงจะเกิดขึ้นจริงได้ยาก

ในกลุ่มของพนักงานอัยการ และทนายความนั้น มีผู้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า หากให้ประชาชนเฉพาะบางกลุ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี อาจจะเป็นการขัดกับหลักการในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งไม่ควรจำกัดเฉพาะบางกลุ่มอาชีพ เพราะการที่จำกัดเฉพาะบางกลุ่มอาชีพอาจเป็นเหมือนการดูถูกประชาชนทั่วไป ว่าไม่มีความรู้ ความสามารถพอที่จะเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ และหากพิจารณาด้วยทศในคดีอาญา ไม่จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญ แค่ประชาชนทั่วไปก็สามารถใช้วิจารณญาณของวิญญูชนมาตอบว่าการกระทำนั้นกระทำผิดหรือไม่ เช่น ในคดีข่มขืนกระทำชำเรา ไม่จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญมาตอบแค่พิจารณาของวิญญูชนทั่วไป ก็สามารถตอบได้ว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการข่มขืนหรือไม่ ซึ่งหากมีบุคคลมาช่วยผู้พิพากษาอาชีพวินิจฉัยในเรื่องนี้ ก็จะเป็นการช่วยให้กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นธรรมมากขึ้น

กลุ่มนักวิชาการ ได้มีผู้แสดงความคิดเห็นไว้ในเรื่องวัตถุประสงค์ในการที่ต้องการให้มีระบบผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา เพราะในต่างประเทศนั้น การใช้ระบบลูกขุนหรือระบบผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญานั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม โดยใช้วิจารณญาณของวิญญูชนในการตัดสินคดี ไม่ใช่เพื่อต้องการผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแตกต่างจากระบบผู้พิพากษาสมทบในศาลชำนัญพิเศษหรือศาลพิเศษในประเทศไทย ที่ต้องการผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญมาเป็นผู้พิพากษาสมทบเพื่อวัตถุประสงค์ในการช่วยผู้พิพากษาในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง ไม่ใช่วัตถุประสงค์ในการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี ฉะนั้นหากประเทศไทยจะนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญา ต้องมาพิจารณาก่อนว่าในคดีอาญาจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในการเข้ามาช่วยหรือไม่ หากพิจารณาในตอนี้ จะเห็นได้ว่าบุคคลที่เข้ามาไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญ เพราะมีพยานผู้เชี่ยวชาญอยู่แล้ว ฉะนั้นการที่ประเทศไทยจะนำระบบผู้พิพากษาสมทบเข้ามาใช้ในคดีอาญา น่าจะเกิดจากหลักการต้องการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมตามที่มิบางฝ่ายออกมาเรียกร้องว่าอำนาจตุลาการไม่มีการเชื่อมโยงกับประชาชน เป็นอำนาจผูกขาดและไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก ฉะนั้นถ้าองค์กรตุลาการต้องการแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใส องค์กรตุลาการน่าจะต้องยอมให้มีการตรวจสอบจากบุคคลภายนอก บุคคลที่เข้ามาอาจเป็นประชาชนทั่วไป ถึงแม้จะพบปัญหาว่าประชาชนอาจจะไม่ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยแท้จริง แต่หากประเทศไทยสามารถผลักดันให้เกิดระบบนี้ได้จริง ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าองค์กรตุลาการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว ซึ่งจะทำให้ผู้พิพากษาอาชีพระมัดระวังตัวมากขึ้น มีความรอบคอบมากขึ้น แม้ประชาชนจะไม่ได้รู้ข้อเท็จจริงอะไรในคดีมาก แต่ก็ถือว่า

เป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาตรวจสอบการทำงานของผู้พิพากษาแล้ว ฉะนั้น ในเริ่มต้นขอให้มีการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นให้ได้จริงก่อน ในอนาคตหากประเทศไทยพัฒนามากขึ้น ประชาชนมีความรู้เพิ่มขึ้น กระบวนการที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาทในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยแท้จริง จะค่อย ๆ พัฒนามาเอง

ในกลุ่มผู้พิพากษาสมทบที่เห็นด้วยกับการให้ประชาชนทั่วไปเข้าไปเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้น ได้มีผู้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า ไม่ควรจำกัดสิทธิเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ เพราะถึงแม้ว่าประชาชนที่เข้ามาจะไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ แต่ก่อนที่จะเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ต้องผ่านการอบรมความรู้พื้นฐานด้านต่าง ๆ หากประชาชนที่เข้ามา สามารถผ่านการอบรมได้ ก็ถือว่ามีความสามารถที่จะเข้าร่วมในการพิจารณาคดีได้ อีกทั้งในคดีอาญาส่วนมากเป็นการวินิจฉัยข้อเท็จจริง มากกว่าข้อกฎหมาย ซึ่งวิจรรณญาณของบุคคลทั่วไปก็สามารถนำมาใช้ตัดสินคดีได้

สำหรับผู้วิจัยมีความเห็นว่าประชาชนที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบควรจะมี ความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะด้าน ด้วยเหตุผล ดังนี้

(1) หากพิจารณาในเรื่องของวัตถุประสงค์ของการที่จะนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญานั้น โดยหลักการของระบบผู้พิพากษาสมทบหรือระบบลูกขุนที่ใช้ในการพิจารณาคดีอาญาในต่างประเทศนั้น จะเกิดจากหลักการที่ต้องการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมมากกว่าหลักการที่ต้องการให้ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญมาพิจารณาคดี เหมือนเช่นระบบผู้พิพากษาสมทบในศาลชำนัญพิเศษหรือศาลพิเศษที่ใช้ในประเทศไทย ฉะนั้นการที่ประเทศไทยจะนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญานั้น โดยหลักการแล้วต้องการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับในต่างประเทศ แต่หากจะให้ประชาชนทั่วไปมีสิทธิมาเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ เหมือนในต่างประเทศ คงจะเกิดปัญหาในกระบวนการยุติธรรมมากกว่าผลดี เพราะประชาชนในประเทศไทยโดยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการพิจารณาพิพากษาคดี และเห็นเรื่องการขึ้นศาลเป็นเรื่องที่สร้างความยุ่งยาก ฉะนั้นการที่ประเทศไทยจะนำหลักการอะไรมาใช้ ควรพิจารณาให้มีความเหมาะสมกับจารีตประเพณีและวัฒนธรรม อุปนิสัยของคนไทยด้วย การให้ประชาชนเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบจึงต้องมีการดัดแปลงระบบให้มีความเหมาะสมกับประเทศไทย ซึ่งการให้ประชาชนผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะด้านมาเป็นผู้พิพากษาสมทบ ย่อมจะเป็นประโยชน์มากกว่าการให้ประชาชนโดยทั่วไปมาเป็นผู้พิพากษาสมทบ เพราะนอกจากประชาชนที่เข้ามาจะเข้ามาทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในอำนาจตุลาการแล้ว ประชาชนเหล่านี้ยังมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องคดี ซึ่งสามารถช่วยผู้พิพากษาวิเคราะห์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้อีกด้วย

(2) การให้ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับคดีเข้าไปเป็นผู้พิพากษาสมทบ จะสามารถแก้ไขเรื่องบทบาทผู้พิพากษาสมทบที่ไม่มีบทบาทแท้จริงในการพิจารณาคดี เพราะผู้พิพากษาสมทบในประเทศไทยทุกวันนี้ ในบางศาลยังมีการส่งสัยในบทบาทของผู้พิพากษาสมทบที่ไม่ได้มีส่วนช่วยผู้พิพากษาได้อย่างแท้จริงจะนั่นการที่ให้ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะด้าน เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบจะทำให้ผู้พิพากษาสมทบบมีบทบาทที่แท้จริงที่สามารถช่วยผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีได้

(3) กรณีที่มีผู้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญนั้นสามารถเรียกมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญได้อยู่แล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถึงแม้ว่าผู้พิพากษาจะสามารถเรียกผู้เชี่ยวชาญมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญได้ แต่จะเห็นได้ว่าพยานผู้เชี่ยวชาญไม่ได้เห็นข้อเท็จจริงทั้งหมดในสำนวน รวมถึงพยานหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง พยานผู้เชี่ยวชาญเพียงมาให้ความคิดเห็นแก่ผู้พิพากษาเท่านั้น ไม่ได้มีผลผูกพันผู้พิพากษาที่จะต้องตัดสินใจตามความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ พยานผู้เชี่ยวชาญจึงไม่ได้มีบทบาทที่ไปตรวจสอบคำพิพากษาได้ หากให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี สามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจความผิด น่าจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ มีความถูกต้องและยุติธรรมมากขึ้นมากกว่าที่จะใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาเพียงไม่กี่คน

จากเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงเห็นว่าประชาชนที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบควรจะเป็นมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะด้านมากกว่าประชาชน โดยทั่วไป

2.2 คุณสมบัติต้องห้ามเป็นผู้พิพากษาสมทบ

การกำหนดคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบนั้น นอกจากคุณสมบัติหลักแล้ว ต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติต้องห้ามการเป็นผู้พิพากษาสมทบด้วย โดยมีประเด็นที่วิเคราะห์ ดังนี้

1) บุคคลที่มีความพิการ

บุคคลที่มีความพิการนั้น หมายถึง บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจจนทำให้ไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เช่นเดียวกับคนปกติได้ บุคคลเหล่านี้หากต้องการมาเป็นผู้พิพากษาสมทบอาจจะส่งผลกระทบต่อการศึกษา การปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นผู้พิพากษาสมทบจากระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศจะบัญญัติห้ามผู้ที่มีจิตใจผิดปกติและกายพิการที่ไม่เหมาะสมไว้ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บัญญัติห้ามบุคคลที่ไม่เหมาะสมเนื่องจากเหตุผลด้านสุขภาพ ถือว่าเป็นผู้ไม่สมควรจะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบ ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสบุคคลที่จะได้รับการคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาสมทบ จะต้องไม่เป็นผู้พิการทางกาย ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนวิกลจริต เช่นเดียวกับในประเทศญี่ปุ่นที่ห้ามบุคคลที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมเนื่องจากสภาพร่างกายหรือจิตใจเป็นผู้พิพากษาสมทบในประเทศไทย ในศาลเยาวชนและครอบครัว ไม่มีการบัญญัติห้ามผู้พิการมาเป็นผู้พิพากษาสมทบ แต่กำหนดคุณสมบัติไว้ว่าผู้พิพากษาสมทบต้องผ่าน

การตรวจร่างกายและจิตใจจากคณะกรรมการแพทย์ ซึ่งหมายถึงว่าจะต้องไม่เป็นผู้มีจิตใจผิดปกติ และจะต้องมีร่างกายที่เหมาะสมจะเป็นผู้พิพากษาสมทบ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ห้ามบุคคลที่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบหรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบ จากการศึกษา ระบบผู้พิพากษาสมทบทั้งไทยและต่างประเทศ จึงเห็นได้ว่ามีการห้ามบุคคลที่มีกายพิการเป็นผู้พิพากษาสมทบ ในเรื่องนี้จึงเกิดเป็นประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ว่าผู้ที่มีความพิการทางกายแต่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเป็นผู้พิพากษาสมทบจะสามารถเป็นผู้พิพากษาสมทบได้หรือไม่ เช่นแขนขาเพียงข้างเดียว แต่ยังสามารถอ่านออกเขียนได้ ซึ่งในเรื่องนี้มีคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 16/2545 มีข้อเท็จจริงว่านายศิริมิตร บุญมูล อายุ 32 ปี อาชีพทนายความ และนางสาวบุญจูดี กลับประสิทธิ์ อายุ 30 ปี อาชีพทนายความได้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตุลาการ ในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา รุ่นที่ 43 ประจำปี 2542 โดยเข้าตรวจร่างกายและจิตใจ ที่โรงพยาบาล จุฬาลงกรณ์กับคณะกรรมการแพทย์ ตามที่คณะกรรมการตุลาการกำหนด คณะกรรมการแพทย์ได้รายงานผลการตรวจร่างกายและจิตใจว่า นายศิริมิตร บุญมูล เป็นโพลิโอ ส่วนนางสาวบุญจูดี กลับประสิทธิ์ กระดูกสันหลังคดงอมากเดินเองได้เฉพาะใกล้ ๆ เนื่องจากเป็นโพลิโอเมื่ออายุ 3 ปีคณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาพิจารณาเห็นว่า ผู้สมัครทั้งสองราย มีร่างกายไม่เหมาะสมตาม พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2521 มาตรา 27 (11) เห็นสมควรไม่รับสมัครต่อมาคณะกรรมการตุลาการมีมติเห็นชอบด้วยกับความเห็นของคณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา จึงมีมติไม่รับสมัครเนื่องจากเป็นกรณีที่ร่างกายไม่เหมาะสมตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2521 มาตรา 27 (11) ผู้สมัครทั้งสองเห็นว่า การตัดสิทธิผู้สมัครเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสภาพทางร่างกาย อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้สมัครสอบคัดเลือกทั้งสองและเห็นว่า บทบัญญัติของพระราชบัญญัติ ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2521 มาตรา 27 (11) (12) และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมพ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) (11) ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติมาตรา 30 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ ผู้สมัครทั้งสองจึงขอความเป็นธรรมต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเพื่อให้ใช้อำนาจตามมาตรา 198 ของรัฐธรรมนูญ เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยในประเด็นความชอบด้วยรัฐธรรมนูญผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 26 (10) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และการกระทำของ ก.ต. และอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของ

ผู้สมัคร สอบคัดเลือกดังกล่าว มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไว้ว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 29 บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้” วรรคสองบัญญัติว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจงทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย” และวรรคสามบัญญัติว่า “บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม” มาตรา 30 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” วรรคสองบัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” วรรคสามบัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้” และวรรคสี่บัญญัติว่า “มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม” พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 บัญญัติว่า “ผู้สมัครสอบคัดเลือกผู้สมัครทดสอบความรู้หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้... (10) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถคนเสมือนไร้ความสามารถคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการหรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในระเบียบของ ก.ต. และ (11) เป็นผู้ผ่านการตรวจร่างกายและจิตใจโดยคณะกรรมการแพทย์จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนซึ่ง ก.ต. กำหนดและ ก.ต. ได้พิจารณารายงานของคณะกรรมการแพทย์แล้วเห็นสมควรรับสมัครได้และวรรคสองบัญญัติว่า “หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกผู้สมัครทดสอบความรู้หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.ต. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา” ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ได้บัญญัติเป็นหลักการว่าบุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันไม่ว่าชายหรือหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันจะเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความ

เชื้อทางศาสนา การศึกษา อบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้แต่ต้องยอมรับว่าในการที่หน่วยงานใดจะรับบุคคลเข้าทำหน้าที่ในตำแหน่งใดย่อมต้องพิจารณาถึงความรู้ความสามารถความเหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่นั้นด้วย สำหรับกรณีตามคำร้องของผู้ร้องนั้นเป็นเรื่องที่ นายศิริมิตร บุญมุด และนางสาวบุญจิติ กลับประสิทธิ์ ซึ่งมีอาชีพทนายความสมัครสอบคัดเลือกบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้พิพากษาหากสอบคัดเลือกได้ก็จะมีการขอให้มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาต่อไปซึ่งการรับสมัครสอบคัดเลือกนอกจากจะพิจารณาถึงความรู้ความสามารถแล้วยังต้องพิจารณาสุขภาพของร่างกายและจิตใจว่ามีความสมบูรณ์สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้และมีบุคลิกลักษณะที่ดีพอที่จะเป็นผู้พิพากษาซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติโดยปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษามีใช้เพียงแต่พิจารณาพิพากษา อรรถคดีในห้องพิจารณาเท่านั้นบางครั้งต้องเดินทางไปนอกศาลปฏิบัติหน้าที่เช่นเพื่อเดินเผชิญสืบเพื่อสืบพยานที่มาศาลไม่ได้การพิจารณาเพื่อรับสมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการ และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้พิพากษาจึงมีมาตรการที่แตกต่างและเข้มงวดกว่าการคัดเลือกบุคคลไปดำรงตำแหน่งอื่นอยู่บ้างซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง บัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ว่าการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้และวรรคสองบัญญัติรับรองไว้ว่ากฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจงทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วยซึ่งบทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับบทกฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุ โลมเมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) คำว่า “มีกาย ... ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ” จะใช้ควบคู่กับมาตรา 26 (11) ที่บัญญัติว่า “เป็นผู้ที่ผ่านการตรวจร่างกายและจิตใจโดยคณะกรรมการแพทย์จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนซึ่ง ก.ต. กำหนดและ ก.ต. ได้พิจารณารายงานของคณะกรรมการแพทย์แล้วเห็นว่าสมควรรับสมัครได้” บทบัญญัติของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) เป็นไปตามความจำเป็นและความเหมาะสมของฝ่ายตุลาการจึงเห็นว่าบทบัญญัติของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) ดังกล่าวเป็นลักษณะตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 29 ซึ่งไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่

กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจงและไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 30 แต่อย่างไรก็ตามสำหรับประเด็นที่ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของ ก.ต. และ คณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการใน ตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาชั้นที่ 43 ประจำปี 2542 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่นั้นพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นการขอให้วินิจฉัยการปฏิบัติหน้าที่ของ ก.ต. และคณะอนุกรรมการ ดังกล่าวซึ่งมีลักษณะเป็นการใช้ดุลพินิจจึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นศาลรัฐธรรมนูญโดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เสียข้างมาก จำนวน 8 คน วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติ ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 30 จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 44/2545 เป็นกรณีที่ศาลปกครองกลางยื่นคำร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในประเด็นพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่เรื่องนี้เป็นกรณีที่นายศิริมิตร บุญมุล พ้อง โต้แย้งมติของคณะกรรมการอัยการ หรือ ก.อ. ที่มีมติไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดี เนื่องจากเป็นผู้มี บุคลิกภาพและร่างกายไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ ตามพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) ผู้ฟ้องคดีเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดต่อมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญ ศาลปกครองกลางพิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ฟ้องโต้แย้งว่า มาตรา 33 (11) แห่ง พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 30 และ ยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จึงรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งคำโต้แย้ง ของผู้ฟ้องคดีตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัยต่อไป ตามมาตรา 264 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาเรื่องนี้แล้วเห็นว่า เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) คำว่า “มีกาย ... ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการ อัยการ” จะใช้ควบคู่กับมาตรา 33 (12) ที่บัญญัติว่า “เป็นผู้ที่คณะกรรมการแพทย์มีจำนวนไม่น้อย กว่าสามคน ซึ่ง ก.อ. จะได้กำหนดได้ตรวจร่างกายและจิตใจแล้ว และ ก.อ. ได้พิจารณารายงานของ แพทย์เห็นว่า สมควรรับสมัครได้” บทบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นไปตามความจำเป็นและความเหมาะสม ของฝ่ายอัยการ จึงเห็นว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นลักษณะตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญมาตรา 30 แต่อย่างไร

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการวินิจฉัย ประเด็นเดียวกัน แต่เกี่ยวกับกฎหมาย 2 ฉบับ กล่าวคือ มาตรา 26 (10) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และมาตรา 33 (11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 ทั้งสองมาตราดังกล่าวมีถ้อยคำในทำนองเดียวกัน และมีประเด็น

ให้วินิจฉัยในประเด็นเดียวกันว่า มาตราดังกล่าวขัดกับมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญหรือไม่ ทั้งสองคำวินิจฉัยนั้นศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยโดยมีสาระสำคัญเหมือนกันว่า ทั้งสองกรณีไม่ขัดหรือแย้งต่อมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งจากคำวินิจฉัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการกำหนดคุณสมบัติในการรับสมัครสอบข้าราชการตุลาการและข้าราชการอัยการในเรื่องของร่างกายพิการนั้นเป็นไปตามความจำเป็นและเพื่อความเหมาะสมของแต่ละหน่วยงานไม่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 30 ส่วนในเรื่องของใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการตุลาการและคณะกรรมการอัยการชอบด้วยกฎหมายหรือไม่นั้น ได้มีคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด อ.142/2547 ซึ่งเป็นเรื่องที่นายศิริมิตร บุญมูล ได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลปกครองกลางที่ 816/2546 โดยผู้ฟ้องคดีประกอบอาชีพทนายความและได้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการตำแหน่งอัยการผู้ช่วยฟ้องว่า คณะกรรมการอัยการซึ่งเป็นผู้ถูกฟ้องคดีประกาศรับสมัครสอบคัดเลือก เพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วยประจำปี พ.ศ. 2544 ผู้ฟ้องคดีได้สมัครสอบ ตามประกาศดังกล่าว แต่ถูกตัดสิทธิสอบโดยผู้ถูกฟ้องคดีได้นำรายงานผลการตรวจร่างกายจากคณะกรรมการแพทย์มาประกอบการพิจารณาวินิจฉัยว่าผู้ฟ้องคดีมีบุคลิกภาพและร่างกายไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการตามมาตรา 33 (1) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ขัดต่อบทบัญญัติมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนคำสั่งดังกล่าวซึ่งศาลปกครองกลางศาลปกครองกลางพิพากษาว่า “... การที่ผู้ฟ้องคดีมีร่างกายพิการตามรายงานผลการตรวจร่างกายของคณะอนุกรรมการแพทย์ดังกล่าว จึงเป็นความแตกต่างที่ถึงขั้นเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการที่จะปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะงานของพนักงานอัยการได้เมื่อเทียบกับบุคคลปกติทั่วไป การที่ผู้ถูกฟ้องคดี (ก.อ.) เห็นชอบตามความเห็นของคณะอนุกรรมการพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกกว่าผู้ฟ้องคดีเป็นผู้มีสภาพร่างกายไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการตามมาตรา 33 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 และมีมติไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดีนั้น เป็นการพิจารณาตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด และเป็นการใช้ดุลพินิจอย่างเป็นธรรมและชอบด้วยเหตุผล ดังนั้น การที่ผู้ถูกฟ้องคดีตัดสิทธิผู้ฟ้องคดีในการสอบอัยการผู้ช่วยประจำปี พ.ศ. 2544 จึงชอบด้วยกฎหมาย จึงไม่มีเหตุที่ศาลจะมีคำพิพากษาให้ผู้ถูกฟ้องคดีมีมติเปิดให้ผู้ฟ้องคดีสอบทดแทนการถูกตัดสิทธิในครั้งที่ผ่านมาเป็นกรณีพิเศษ พิพากษายกฟ้องซึ่งศาลปกครองสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่า “...คณะอนุกรรมการพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกฯ พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ฟ้องคดีขาดคุณสมบัติตามมาตรา 33 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 นั้น โดยที่ความเห็นของคณะกรรมการแพทย์ฯ และคณะอนุกรรมการพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกฯ เป็นเพียงความเห็น

เบื้องต้นที่เสนอต่อผู้ถูกฟ้องคดีเพื่อประกอบการพิจารณาเท่านั้น การที่ผู้ถูกฟ้องคดีมีมติไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดี โดยมิได้พิจารณาถึงความสามารถที่แท้จริงในการปฏิบัติงานของผู้ฟ้องคดี จึงไม่มีเหตุผลที่หนักแน่นควรค่าแก่การรับฟังว่า การที่ผู้ฟ้องคดีมีกายพิการดังกล่าวจะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ของข้าราชการอัยการได้อย่างไร มติของผู้ถูกฟ้องคดีที่ไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดีในการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วยประจำปี พ.ศ. 2544 จึงเป็นการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยโดยไม่ชอบด้วย มาตรา 33 (11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 และเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ฟ้องคดีตามมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พิกษากลับคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้นเป็นให้เพิกถอนมติของผู้ถูกฟ้องคดีในการประชุมครั้งที่ 6/2544 เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2544 ในส่วนที่มีมติไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดีในการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วย พ.ศ. 2544

จากคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดแสดงให้เห็นว่าการที่ร่างกายไม่สมประกอบแต่ไม่ถึงกลับเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน บุคคลนั้นย่อมไม่ถูกตัดสิทธิที่จะสมัครเป็นข้าราชการอัยการ แต่มีข้อสังเกตว่าผู้ฟ้องคดีปฏิบัติหน้าที่เป็นทนายความมาก่อน ซึ่งลักษณะงานคล้ายกับพนักงานอัยการ แต่หากเป็นผู้พิพากษานั้น ยังไม่เคยมีคำวินิจฉัยของศาลว่าการที่คณะกรรมการตุลาการไม่รับสมัครบุคคลผู้มีกายพิการนั้นชอบหรือไม่ เพราะหากพิจารณาถึงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้กล่าวไว้ว่า “การรับสมัครสอบคัดเลือกข้าราชการตุลาการนั้น นอกจากจะพิจารณาถึงความรู้ความสามารถแล้วยังต้องพิจารณาสุขภาพของร่างกายและจิตใจว่ามีความสมบูรณ์สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้และมีบุคลิกลักษณะที่ดีพอที่จะเป็นผู้พิพากษาซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติโดยปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์” แสดงให้เห็นว่าอาชีพข้าราชการตุลาการนั้นเป็นอาชีพที่ต้องคำนึงถึงบุคลิกภาพด้วย เพราะเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ และผู้พิพากษาสมทบมีความเห็นแยกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่เห็นด้วยว่าบุคคลที่ร่างกายพิการแต่ยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้และความพิการไม่ได้เป็นอุปสรรคในการพิจารณาคดี น่าจะมีสิทธิที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบเช่นกัน เพราะหากบุคคลเหล่านี้จะโดนตัดสิทธิเพราะความพิการ จะเป็นการละเมิดสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับผู้พิการ ส่วนฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ผู้พิพากษาเป็นอาชีพที่ต้องมีบุคลิกภาพที่ดีและเหมาะสม เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือแก่ประชาชน ฉะนั้นหากผู้พิพากษามีบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ อาจทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในหลาย ๆ ด้าน การคัดเลือกผู้พิพากษาจึงต้องมีความละเอียดมากกว่าอาชีพอื่น อีกทั้งการดำรงตนของผู้พิพากษาก็จะต้องระมัดระวังตัว

มากกว่าอาชีพอื่น ๆ การให้ผู้ที่พิการเข้ามาอาจทำให้เกิดผลกระทบในแง่ของภาพลักษณ์ของผู้พิพากษาได้

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า นอกจากผู้มีจิตใจผิดปกติที่ไม่เหมาะสมกับการเป็นผู้พิพากษาสมทบแล้ว บุคคลที่มีร่างกายไม่ปกติ เช่น ดาบอด หูหนวก ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเป็นผู้พิพากษาสมทบ ก็ไม่สมควรเป็นผู้พิพากษาสมทบเช่นกัน เพราะบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถอ่านหรือได้ยินข้อความในการพิจารณาพิพากษาคดีได้แต่หาร่างกายพิการแต่ไม่เป็นอุปสรรคในการพิจารณาคดี เช่น ขาพิการทั้งสองข้าง แต่สามารถนั่งฟังการพิจารณาได้ ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ ถึงแม้ว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าอาชีพตุลาการต้องคำนึงถึงบุคลิกภาพด้วย แต่ผู้พิพากษาสมทบมีความแตกต่างจากผู้พิพากษาอาชีพ เพราะผู้พิพากษานั้นมีวาระการทำงานถึงอายุ 70 ปี ในการคัดเลือกจึงอาจต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมหลาย ๆ อย่าง แต่ผู้พิพากษาสมทบนั้นมีวาระอาจเพียงเป็นปี หรือไม่กี่ปีเป็นคดี การคัดเลือกจึงไม่จำเป็นต้องเคร่งครัดเหมือนเช่นผู้พิพากษา อีกทั้งการให้มีผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา เพื่อต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี การจะตัดสิทธิบุคคลเพราะมีบุคลิกภาพทางกายที่ไม่เหมาะสม ในความเห็นของผู้วิจัย เป็นการขัดแย้งกับหลักการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน เพราะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 บัญญัติไว้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง อีกทั้งหากพิจารณาในความเป็นจริงแล้วผู้พิพากษาสมทบอาจจะมีวาระเป็นคดีหรือเป็นปี ไม่ได้เป็นผู้พิพากษาลดชีวิต บุคลิกภาพของผู้พิพากษาสมทบจึงไม่น่าจะส่งผลกระทบกับความน่าเชื่อถือและความเชื่อมั่นของประชาชน อีกทั้งหากประเทศไทยสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีร่างกายพิการเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นข้อดีในการที่จะแสดงให้เห็นต่างประเทศเห็นถึงความก้าวหน้าของประเทศไทยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่ควรห้ามผู้พิการที่ความพิการไม่ได้เป็นอุปสรรคในการพิจารณาคดีมาเป็นผู้พิพากษาสมทบ

2) อาชีพที่ควรถูกห้ามเป็นผู้พิพากษาสมทบ

อาชีพของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้น ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะประชาชนที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ อาจมีอาชีพที่มีผลกระทบต่อการทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสมทบได้ ในเรื่องนี้มีประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ คือ อาชีพนักกฎหมายควรถูกห้ามเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือไม่ เพราะในระบบผู้พิพากษาสมทบบมีผู้พิพากษาที่เป็นนักกฎหมายอยู่แล้ว การที่จะให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นนักกฎหมายอีก จึงต้องวิเคราะห์ว่ามีความจำเป็นหรือไม่ และในเรื่องบุคคลที่มีอาชีพหรือหน้าที่ที่มีความสำคัญควรห้ามเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือไม่

เป็นเรื่องที่ต้องนำมาวิเคราะห์เพราะอาชีพบางอาชีพ เช่น นักการเมือง หากเข้ามาเป็นผู้พิพากษา สมทบอาจจะมีการใช้อิทธิพลเพื่อเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

ในต่างประเทศมีการห้ามผู้ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ เพราะระบบผู้พิพากษาสมทบที่ใช้ในคดีอาญาในต่างประเทศนั้น ต้องการให้ประชาชนใช้ วิจารณญาณของวิญญูชนในการพิจารณาพิพากษาคดี ไม่ต้องการผู้ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย ถึงแม้สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ไม่ได้มีการจำกัดสิทธิผู้ที่มีความรู้ กฎหมายไว้อย่างชัดเจน แต่จะห้ามบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้กฎหมายเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ ในประเทศญี่ปุ่นมีการบัญญัติห้ามผู้ที่มีความรู้ทางด้าน กฎหมายอย่างชัดเจน เพราะบัญญัติห้ามอาจารย์ที่สอนกฎหมายในมหาวิทยาลัย รวมถึงผู้มีคุณสมบัติ ที่จะเป็นผู้พิพากษา ผู้ช่วยผู้พิพากษา อัยการ หรือ ทนายความ และผู้ฝึกหัดวิชาชีพกฎหมาย เข้ามา เป็นผู้พิพากษาสมทบด้วย ส่วนผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์ในประเทศไทยนั้น เพียงแต่ กำหนดคุณสมบัติเฉพาะไว้ว่าต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ไม่ได้กำหนดว่าห้ามเป็น นักกฎหมาย แต่จะห้ามเฉพาะทนายความ ซึ่งประเด็นนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้สัมภาษณ์ใน กลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ และผู้พิพากษาสมทบ แยกความเห็น เป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้นักกฎหมาย หรือผู้ที่มีความรู้กฎหมายเข้ามาเป็นผู้พิพากษา สมทบ โดยฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย มีความเห็นว่า ที่ไม่ต้องการให้นักกฎหมายเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้น เพราะต้องการให้ประชาชนในสาขาวิชาชีพอื่น เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อให้เกิดความเห็นหลากหลาย ไม่ใช่เฉพาะความเห็นของนักกฎหมายเท่านั้น เพราะโดยส่วนใหญ่ใน คดีอาญาเป็นการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงโดยใช้วิจารณญาณของวิญญูชน บุคคลเหล่านี้ไม่ จำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมาย ซึ่งหากต้องการผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมายเพื่อปรับ ข้อเท็จจริงเข้ากับหลักกฎหมาย ในองค์คณะมีผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายคืออยู่ แล้ว การให้บุคคลที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายเข้ามาอีก จึงไม่ได้ก่อประโยชน์อะไรมากนัก อีกทั้ง ในคดีอาญา การที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจตัดสินคดีนั้น เกิดจากหลักที่ต้องการ ให้ประชาชนใช้วิจารณญาณของวิญญูชน โดยทั่วไป หากผู้ที่เข้ามาเป็นผู้มีความรู้กฎหมาย อาจทำให้เกิดการวินิจฉัยข้อเท็จจริงไปตามหลักกฎหมาย มากกว่าที่จะใช้วิจารณญาณของวิญญูชน ฉะนั้นจึง ไม่จำเป็นต้องให้นักกฎหมายเข้ามาอีก ในกลุ่มผู้พิพากษาสมทบ ได้มีผู้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ผู้ พิพากษาสมทบไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้กฎหมาย เพราะจากการที่บุคคลเหล่านี้ได้เข้ามาปฏิบัติ หน้าที่ในฐานะผู้พิพากษาสมทบ ก็ไม่พบปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะก่อนที่จะเข้ามาปฏิบัติ หน้าที่นั้น จะมีการอบรมความรู้พื้นฐานทางด้านการศึกษาเรียบร้อยแล้ว

ส่วนฝ่ายที่เห็นด้วยกับการที่จะให้นักกฎหมายเข้ามานั้น ในกลุ่มนักวิชาการได้แสดงความเห็นไว้ว่า ไม่มีความจำเป็นต้องจำกัดว่าบุคคลที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบไม่ควรเป็นนักกฎหมาย เพราะในการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบอาจเป็นความสมัครใจ หากบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาเป็นผู้มีความรู้ด้านกฎหมาย ที่ไม่ได้มีส่วนได้เสียในคดีก็ไม่น่าจะส่งผลเสียแต่อย่างใด อาจจะถือได้ว่าเป็นข้อดีที่ได้บุคคลที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายมาช่วย ซึ่งบุคคลเหล่านี้อาจเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในคดีอาญาเป็นพิเศษด้วย เช่น พนักงานอัยการที่เกษียณอายุไปแล้ว พนักงานตำรวจ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเป็นอย่างมาก เพราะผ่านการทำงานในคดีอาญามาแล้ว ถ้าบุคคลเหล่านี้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีย่อมจะสามารถช่วยผู้พิพากษาวิเคราะห์และวินิจฉัยความผิดได้ดีมากขึ้น นอกจากนี้ถ้าผู้ที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมาย ย่อมจะสามารถเข้าใจกระบวนการพิจารณาคดีได้มากกว่าประชาชน โดยทั่วไป จะส่งผลให้การพิจารณาคดีไม่ติดขัด หรือล่าช้าลง ฉะนั้นหากผู้ที่ได้รับคัดเลือกเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย ก็ไม่น่าจะส่งผลเสียต่อการพิจารณา ถึงขนาดที่ว่าต้องจำกัดสิทธิบุคคลเหล่านี้

ในประเด็นอาชีพต้องห้ามนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากพิจารณาเจตนารมณ์ของการที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญานั้น เพราะต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา โดยหลักการแล้วในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมาย เพียงแต่เป็นวิญญูชน โดยทั่วไป ก็สามารถใช้อภิปรายตัดสินคดีได้ว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ ซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ในระบบลูกขุนและระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศ หากประเทศไทยต้องการนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ ก็ควรจะยึดหลักการเดียวกับในต่างประเทศ เพราะผู้พิพากษาสมทบที่ไม่ได้มีความรู้กฎหมายจะมีความคิดเห็นแตกต่างไปจากผู้พิพากษาที่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย ฉะนั้นในการตัดสินความผิด ความคิดเห็นของผู้พิพากษาสมทบในปัญหาข้อเท็จจริง จะเป็นความคิดเห็นของวิญญูชนโดยแท้ ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างคดีที่บางกรณีต้องใช้วิจรรย์ของวิญญูชนมาพิจารณาคดีด้วย เช่น คดีภรรยาที่โดนสามีทำร้ายร่างกายมาเป็นระยะเวลาหลายปี จนเกิดความเจ็บปวด จนวันหนึ่งต้องการแก้แค้น จึงวางแผนเพื่อฆ่าสามี ซึ่งในคดีแบบนี้หากใช้หลักกฎหมายเพียงอย่างเดียวมาวินิจฉัย ภรรยาคงต้องถูกลงโทษฐานฆ่าผู้อื่น โดยไตร่ตรองไว้ก่อน แต่หากใช้วิจรรย์ของวิญญูชน โดยทั่วไป จะเห็นได้ว่าภรรยาโดนทำร้ายร่างกายมาหลายปี ย่อมน่าจะมีสิทธิป้องกันตนเองเพื่อให้พ้นจากการโดนทำร้าย แต่ประชาชน โดยทั่วไปโดยปกติไม่ได้รู้กฎหมายขนาดที่จะวางแผนฆ่าผู้อื่น ในขณะที่ตนโดนทำร้าย เพื่อจะอ้างหลักการป้องกันมาเพื่อให้ตนเองไม่มีความผิดได้ ซึ่งถ้าหากภรรยาในตัวอย่างที่ยกขึ้นมา นี้ ฆ่าสามีในขณะที่ตนโดนทำร้าย อาจจะได้รับการยกเว้นโทษ ลดโทษ หรืออาจจะไม่มี

ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นเลขก็ได้ โดยอ้างเหตุว่าตัวเองป้องกัน ในคดีนี้หากเป็นระบบลูกขุนหรือผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศแล้วภรรยาอาจจะถูกตัดสินให้ไม่มีความผิดเพราะลูกขุนหรือผู้พิพากษาสมทบที่ไม่ใช่นักกฎหมายจะใช้วิจารณญาณของวิญญูชนตัดสินได้เลยว่าภรรยาไม่มีความผิดเพราะเป็นการกระทำเนื่องจากถูกทำร้ายมานานแต่ผู้พิพากษาในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil law) ที่ศึกษากฎหมายมานั้น การจะตัดสินว่าเป็นการฆ่าโดยป้องกันตนเอง เป็นเรื่องที่ขัดกับหลักกฎหมายอย่างชัดเจน เพราะการป้องกันต้องทำในขณะที่ภัยมาถึงตัว ฉะนั้นหากมีผู้พิพากษาสมทบที่เป็นนักกฎหมายจะทำให้ขาดการใช้วิจารณญาณของวิญญูชน แต่จะไปใช้หลักกฎหมายมาตัดสินแทน ซึ่งก็จะไม่แตกต่างจากผู้พิพากษามาตัดสิน การให้นักกฎหมายเข้ามาจึงไม่ได้เกิดประโยชน์มากนัก แต่หากพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่จะให้เกิดระบบผู้พิพากษาสมทบขึ้นในศาลอาญา ผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่ควรตัดสินบุคคลที่มีความรู้กฎหมายโดยเด็ดขาด เพราะหากระบบผู้พิพากษาสมทบสามารถเกิดขึ้นได้จริง ผู้ที่จะให้ความสนใจและมาร่วมเป็นผู้พิพากษาสมทบ น่าจะเป็นผู้ที่มีความรู้กฎหมาย เช่น อาจารย์สอนกฎหมาย นิติกรหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาระบบผู้พิพากษาสมทบให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าในระยะเริ่มแรกจึงไม่ควรตัดสินคดีของผู้ที่มีความรู้กฎหมายไว้โดยเด็ดขาด แต่ควรห้ามบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ซึ่งได้แก่ พนักงานอัยการ ทนายความ ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศาล เจ้าหน้าที่สำนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ในสำนักงานตำรวจ เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบโดยเด็ดขาด

ส่วนในเรื่องบุคคลที่มีหน้าที่หรือมีอาชีพที่มีความสำคัญ เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทหาร แพทย์ นักดับเพลิง ข้าราชการต่าง ๆ เป็นต้น ควรถูกห้ามเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือไม่นั้น จากการศึกษาระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศนั้นพบว่าในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีบุคคลดังกล่าวถือว่าเป็นบุคคลที่ไม่ควรได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบ ส่วนสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะบัญญัติห้ามบุคคลดังกล่าวเป็นผู้พิพากษาสมทบ เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นที่ห้ามบุคคลดังกล่าวเป็นผู้พิพากษาสมทบเช่นกัน จะเห็นได้ว่าในต่างประเทศจะห้ามบุคคลเหล่านี้ไม่ให้เป็นผู้พิพากษาสมทบโดยเด็ดขาด สำหรับผู้พิพากษาสมทบในประเทศไทย ศาลเยาวชนและครอบครัวบัญญัติห้ามข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐข้าราชการการเมืองสมาชิกสภาหรือทนายความเป็นผู้พิพากษาสมทบ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางห้ามข้าราชการการเมืองกรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมืองสมาชิกสภาผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานครผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นข้าราชการอัยการข้าราชการตำรวจหรือทนายความเป็นผู้พิพากษาสมทบ

ในเรื่องนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ และผู้พิพากษาสมทบ มีความเห็นตรงกันว่าข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมืองสมาชิกรัฐสภาผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานครผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นควรจะห้ามเป็นผู้พิพากษาสมทบโดยเด็ดขาด เพราะบุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้มีอิทธิพล หากบุคคลเหล่านี้เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ อาจกระทบต่อความเป็นอิสระของผู้พิพากษาที่อาจถูกกดดันโดยอิทธิพลทางการเมือง ฉะนั้นข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมืองสมาชิกรัฐสภาผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานครผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น จึงไม่ควรมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมส่วนในอาชีพอื่น เช่น ทหาร แพทย์ ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ บุคคลเหล่านี้ไม่ควรห้ามเป็นผู้พิพากษาสมทบ เพราะบุคคลเหล่านี้สามารถบริหารจัดการเวลาเข้ามาเข้าร่วมเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ แต่ก็ควรจะให้สิทธิบุคคลเหล่านี้ในการปฏิเสธการเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ เพราะเป็นบุคคลที่มีอาชีพหรือมีหน้าที่ที่สำคัญ หากถูกบังคับให้มาทำหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบ อาจกระทบต่อการทำงานได้ เช่น แพทย์อาจมีคนไข้ต้องดูแล หรือข้าราชการบางหน่วยงานถ้าขาดคนไปจะทำให้กระบวนการเนิ่นช้า ติดขัด ซึ่งอาจกระทบต่อความสะดวกของประชาชน ฉะนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ยังเห็นตรงกันว่าไม่ควรตัดสิทธิบุคคลเหล่านี้โดยเด็ดขาด แต่ควรให้สิทธิบุคคลเหล่านี้ปฏิเสธการเป็นผู้พิพากษาสมทบได้

สำหรับผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ควรจะห้ามข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมืองสมาชิกรัฐสภาผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานครผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ใช้อำนาจบริหารหรืออำนาจนิติบัญญัติ หากให้มาใช้อำนาจตุลาการอีกจะทำให้เกิดปัญหาอำนาจทั้งสามจะไม่มีตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน ฉะนั้น โดยการหลักการแบ่งแยกอำนาจแล้ว บุคคลที่ใช้อำนาจทั้งสามจึงไม่ควรเป็นบุคคลเดียวกัน อีกทั้งข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมืองสมาชิกรัฐสภาผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานครผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่เป็นผู้มีอิทธิพล การที่ให้บุคคลเหล่านี้มาเป็นผู้พิพากษาสมทบย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะมีการใช้อำนาจข่มเหงและข่มขู่ผู้พิพากษา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระของตุลาการ ฉะนั้นในความเห็นของผู้วิจัย ข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมืองสมาชิกรัฐสภาผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานครผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น จึงไม่ควรมาเป็นผู้พิพากษาสมทบโดยเด็ดขาด ส่วนบุคคลอาชีพอื่นที่มีความสำคัญบางอาชีพ เช่น แพทย์ ทหาร นักดับเพลิง หรือข้าราชการ แม้จะถือว่าเป็นอาชีพที่มีความสำคัญ หากขาด

บุคคลเหล่านี้ไป อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อการบริการในกิจการของรัฐ หรือการป้องกันประเทศ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าหากไม่ใช่ในช่วงที่มีความสำคัญจริง ๆ บุคคลเหล่านี้อาจจะสามารถร่วมเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ เช่น ทหารหากไม่ใช่ในยามศึกสงคราม น่าจะมีเวลาสามารถมาเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ หรือข้าราชการบางประเภท เช่น ครู อาจารย์ เป็นอาชีพที่มีเวลาสามารถบริหารจัดการมาเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่ควรตัดสิทธิบุคคลเหล่านี้โดยเด็ดขาด

3) คุณสมบัติต้องห้ามอื่น ๆ ในการเป็นผู้พิพากษาสมทบ

นอกจากคุณสมบัติในเรื่องความพิการ และอาชีพที่ควรถูกห้ามเป็นผู้พิพากษาสมทบแล้วนั้น ในต่างประเทศมีการกำหนดคุณสมบัติต้องห้ามอื่น ๆ ไว้ เช่น ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการกำหนดห้ามบุคคลที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือนในความผิดที่กระทำโดยเจตนาและบุคคลที่อยู่ระหว่างการสอบสวนการกระทำผิด ซึ่งผลการสอบสวนอาจทำให้สูญเสียคุณสมบัติในการเป็นผู้พิพากษาสมทบในสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีการห้ามผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษโดยตัดสิทธิทางแพ่งสิทธิพลเมืองและสิทธิในครอบครัวนอกจากนี้ยังรวมถึงบุคคลที่ถูกลงโทษทางวินัยหรือทางแพ่งห้ามผู้ที่อยู่ระหว่างดำเนินคดีอาญาในความผิดที่มีโทษจำคุกหรือผู้ที่ถูกไล่ออกจากราชการ หรือผู้ที่ศาลเห็นว่าผู้นั้นมีอคติในการพิจารณาคดีในประเทศญี่ปุ่นมีการกำหนดห้ามจำเลย หรือผู้เสียหายบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับจำเลยหรือผู้เสียหาย รวมไปถึงพยานหรือพยานผู้เชี่ยวชาญมาเป็นผู้พิพากษาสมทบ สำหรับประเทศไทยในศาลเยาวชนและครอบครัว บัญญัติห้ามผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ผู้อยู่ระหว่างถูกสั่งให้พักราชการหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ผู้ถูกปลดออก หรือให้ออกจากราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษ สำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษผู้ที่เป็นโรคตามที่ระบุไว้ในระเบียบของ ก.ต. ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ห้ามผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดีผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษในเรื่องนี้จึงมีประเด็นต้องวิเคราะห์ว่าหากนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในศาลอาญาไทย ควรจะบัญญัติห้ามในเรื่องใดบ้าง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ และผู้พิพากษาสมทบ มีความเห็นว่าควรนำคุณสมบัติต้องห้ามของศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมาใช้ เพราะในศาลชั้นอุทธรณ์ทั้งสองศาลมีการใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบมานาน จึงมีการบัญญัติกฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของประเทศไทย ซึ่งน่าจะนำมาใช้กับศาลอาญาได้ด้วย ผู้วิจัยเห็นด้วยกับผลของการ

สัมภรณ์เชิงลึก ที่ควรนำบทบัญญัติของศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศกลางมาใช้กับศาลอาญาไทยด้วย โดยคุณสมบัติอื่น ๆ ที่ต้องห้าม คือ บุคคลที่มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ผู้อยู่ระหว่าง ถูกสั่งให้พักราชการหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ผู้ถูกปลดออก หรือให้ออกจากราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ เป็นโทษ สำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษผู้ที่เป็นโรคตามที่ระบุไว้ใน ระเบียบของ ก.ต. ซึ่งได้แก่ โรคเรื้อนในระยะติดต่อหรือในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่ สังคมวัณโรคในระยะอันตราย โรคเท้าช้างในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่สังคม โรคติดยาเสพติดให้โทษ และโรคพิษสุราเรื้อรังไม่ให้เป็นผู้พิพากษาสมทบ

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่าคุณสมบัติผู้พิพากษาสมทบนั้น นอกจากที่ต้องมีสัญชาติไทย และสามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้เป็นอย่างดีแล้วนั้น มีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่จะนำไป บัญญัติไว้ในกฎหมายต้นแบบ คือ ผู้พิพากษาสมทบต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปีบริบูรณ์ จบการศึกษา ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือมีวิชาชีพตามที่ไม่มีผู้มีความประพฤติ เสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดีไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัวไม่เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดย คำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือ ความผิดลหุโทษไม่เป็นผู้ต้องหา หรือจำเลย ที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีอาญาไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษ ไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐไม่เป็นคน ไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือมีกายหรือจิตใจ ไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือเป็นโรคตามที่ระบุไว้ในระเบียบของคณะกรรมการตุลาการ ศาลยุติธรรม ซึ่งได้แก่ โรคเรื้อนในระยะติดต่อหรือในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่สังคม วัณโรคในระยะอันตราย โรคเท้าช้างในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่สังคม โรคติดยาเสพติด ให้โทษ และโรคพิษสุราเรื้อรัง ไม่เป็นข้าราชการเมือง กรรมการ พรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ใน พรรคการเมือง สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหาร หรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ผู้บริหารราชการส่วน ท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการ อัยการ ข้าราชการ ตำรวจ ทนายความ หรือเป็นเจ้าหน้าที่ ในศาล ในสำนักงานอัยการ หรือในสถานีตำรวจคุณสมบัติดังกล่าวนี้จะเป็นสาระสำคัญที่จะนำไป จัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบต่อไป

3. องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี

องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น หมายถึง จำนวนผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบที่เข้าร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี องค์คณะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่ต้องนำมาวิเคราะห์ เพราะจำนวนองค์คณะนั้นจะมีผลต่อคำพิพากษา โดยเฉพาะในเรื่องของการลงคะแนนเสียงเพื่อลงโทษจำเลย เพราะหากจำนวนผู้พิพากษาสมทบหรือจำนวนผู้พิพากษา ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ความคิดเห็นของอีกฝ่ายอาจจะไม่ได้รับความสนใจจากฝ่ายที่มีคะแนนเสียงมากกว่า จากการศึกษาาระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีผู้พิพากษาเพียง 1 คน ผู้พิพากษาสมทบ 2 คน ในศาลแขวง ส่วนในศาลชั้นต้น จะมีผู้พิพากษา 3 คน ผู้พิพากษาสมทบ 2 คน ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ศาลชั้นต้นจะมีผู้พิพากษา 3 คน ส่วนผู้พิพากษาสมทบจะมี 6 คน ส่วนในชั้นอุทธรณ์จะมีผู้พิพากษา 3 คน ผู้พิพากษาสมทบจะมี 9 คน เช่นเดียวกับในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีผู้พิพากษา 3 คน และผู้พิพากษาสมทบ 6 คน ส่วนในประเทศไทยองค์คณะของผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวนั้นจะประกอบไปด้วยผู้พิพากษา 2 คนและผู้พิพากษาสมทบ 2 คน ส่วนในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนั้น จะประกอบไปด้วย ผู้พิพากษา 2 คนและผู้พิพากษาสมทบ 1 คน จะเห็นได้ว่าระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศนั้น โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับจำนวนของประชาชนซึ่งจะมากกว่าผู้พิพากษา ส่วนในประเทศไทยจะให้ความสำคัญกับผู้พิพากษามากกว่าผู้พิพากษาสมทบ เพราะตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วว่าระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศเป็นการใช้วิจารณ์ของวิญญูชนมาตัดสินคดี แต่ระบบผู้พิพากษาสมทบของไทยมีเจตนารมณ์เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงไม่จำเป็นต้องมีจำนวนประชาชนมากเกินไป ในเรื่องนี้จึงมีประเด็นที่ต้องนำมาวิเคราะห์ว่าองค์คณะในศาลอาญาควรประกอบไปด้วยผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบเท่าไรจึงจะมีความเหมาะสม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการและผู้พิพากษาสมทบ โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยที่องค์คณะของผู้พิพากษาควรจะมีมากกว่าของผู้พิพากษาสมทบ และไม่ควรให้ผู้พิพากษาสมทบมากเกินไป ควรจะมีผู้พิพากษาสมทบเหมือนเช่นระบบผู้พิพากษาสมทบในประเทศไทย คือ 1-2 คนเท่านั้น โดยอาจออกมาในรูปแบบของผู้พิพากษา 2 คน ผู้พิพากษาสมทบ 1 คน โดยในกลุ่มผู้พิพากษาได้มีผู้ให้ความเห็นว่าผู้พิพากษาสมทบที่เข้ามาจะมาช่วยพิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น การให้ผู้พิพากษาสมทบที่ไม่ได้มีความรู้ทางด้านกฎหมายเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทมากเกินไปจะทำให้เกิดความยุ่งยากมากขึ้นและอาจทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้าลง ส่วนฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยว่าองค์คณะผู้พิพากษาควรมากกว่าผู้พิพากษาสมทบนั้น ในกลุ่มนักวิชาการได้มีผู้ให้ความเห็นว่าองค์คณะของผู้พิพากษาและ

ผู้พิพากษาสมทบควรจะเท่ากันเพื่อให้ผู้พิพากษาสมทบบีบบทบาทในการพิจารณาตัวอย่างแท้จริง เพราะหากผู้พิพากษาสมทบไม่เห็นด้วยแล้ว ผู้พิพากษาก็ไม่สามารถที่จะลงโทษจำเลยได้ จะเป็นการเพิ่มอำนาจของผู้พิพากษาสมทบให้มากขึ้น และไม่ให้ผู้พิพากษาใช้อำนาจมากเกินไปจนขาดการตรวจสอบจากภาคประชาชน

ผู้วิจัยเห็นว่าในเรื่องรูปแบบขององค์คณะควรจะมีผู้พิพากษา จำนวน 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ 1 คน โดยผู้วิจัยเห็นว่าผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญจะมาให้ความคิดเห็นในคดีเฉพาะบางประเด็นเท่านั้น เพื่อเป็นการช่วยผู้พิพากษาในเรื่องที่ต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และการที่ให้ผู้พิพากษาสมทบเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น เป็นการเพิ่มบทบาทของภาคประชาชนให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา เพื่อตรวจสอบการทำงานของผู้พิพากษาอีกด้านหนึ่งด้วย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีมากจนเกินควร เพราะประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้นจะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอยู่แล้ว ซึ่งทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปได้ด้วยความถูกต้อง โดยไม่จำเป็นต้องให้มีประชาชนมากเกินไป และไม่จำเป็นต้องให้ผู้พิพากษาสมทบบีบบทบาทมากกว่าผู้พิพากษา เพราะจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าในทางปฏิบัติผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นต้นพิเศษนั้น ในการทำคำพิพากษาจะมีปรึกษารื้อกันมากกว่าจะลงคะแนนเสียงเพื่อเอาชนะกัน และถึงแม้หากเกิดการลงคะแนนเสียงจริงหากผู้พิพากษาสมทบเกิดข้อโต้แย้งก็เขียนคำโต้แย้งไว้ในสำนวนได้ ฉะนั้นจำนวนของผู้พิพากษาสมทบผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีเพียง 1 คนก็เพียงพอ ส่วนจำนวนผู้พิพากษานั้นเนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลชั้นต้นตามที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมนั้นจะต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อย 2 คน เพื่อไม่ให้ขัดกับหลักดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะมีผู้พิพากษา 2 คน เป็นองค์คณะ

จากผลการวิเคราะห์ห้องคณะผู้พิพากษา จะประกอบด้วย ผู้พิพากษา จำนวน 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ 1 คน รวมองค์คณะผู้พิพากษา 3 คนซึ่งจะเป็นประเด็นสาระสำคัญที่จะนำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบ

4. การได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบ

การได้ซึ่งผู้พิพากษาสมทบนั้น มีวิธีการหลายรูปแบบ เช่น การรับสมัคร การสุ่มคัดเลือกจากผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมจากการศึกษาระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศ ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น พบว่าการได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบนั้น ส่วนใหญ่มาจากการสุ่มจากบัญชีรายชื่อต่าง ๆ เพื่อคัดเลือก ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ประชาชนต้องไปรับการคัดเลือก หากประชาชนไม่เข้าร่วมการคัดเลือกจะมีโทษตามกฎหมาย บุคคลที่ได้รับหมายเรียกให้มาเป็นผู้พิพากษาสมทบ

ต้องมาศาลวันเวลาที่กำหนด เพื่อเข้ารับการคัดเลือก โดยการคัดเลือคนั้นจะเปิดโอกาสให้คู่ความถามคำถามแก่ผู้พิพากษาสมทบ จากนั้นจะให้คู่ความคัดค้านบุคคลที่เข้ามารับการคัดเลือกการได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบในสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น จึงเป็นการบังคับให้ประชาชนมารับการคัดเลือกเพื่อเป็นผู้พิพากษาสมทบ ไม่ได้เกิดจากการสมัครใจ ส่วนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การได้มาของผู้พิพากษาสมทบจะมาจากการเปิดรับสมัครผู้ที่สนใจ การเสนอชื่อขององค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงประชาชนก็สามารถที่จะเสนอชื่อผู้พิพากษาสมทบได้เช่นเดียวกัน หากผู้พิพากษาสมทบไม่เพียงพอจึงจะคัดเลือกจากทะเบียนบ้านโดยการสุ่ม ส่วนระบบผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ในประเทศไทยนั้นเป็นการเปิดรับสมัครจากผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนดเพื่อคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบของทั้งสองศาลนั้น จะต้องผ่านการอบรม การสอบข้อเขียน และการสอบสัมภาษณ์

การได้มาของผู้พิพากษาสมทบนั้น จึงมีประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ 2 ประเด็น คือ ประชาชนที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาควรจะมาจากการบังคับหรือมาจากความสมัครใจและในประเด็นเรื่องกระบวนการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาควรมีการอบรม สอบข้อเขียน สอบสัมภาษณ์หรือไม่

ในเรื่องของประชาชนที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาควรจะมาจากการบังคับหรือมาจากความสมัครใจ ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการและผู้พิพากษาสมทบ เห็นตรงกันว่าผู้ที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบควรจะมาจากความสมัครใจไม่ควรบังคับ เพราะผู้พิพากษาสมทบต้องเข้ามามีส่วนในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยเฉพาะในคดีอาญา ซึ่งเป็นคดีที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ฉะนั้นหากผู้พิพากษาสมทบที่เข้ามาไม่ได้เกิดจากความสมัครใจ อาจทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้พิพากษาสมทบได้ด้วยความใส่ใจในการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งในประเทศไทยการเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบถือว่าเป็นเกียรติยศแก่วงศ์ตระกูลมีสิทธิได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทำให้มีผู้ที่สนใจอยากจะเป็นผู้พิพากษาสมทบกันมาก ปัญหาการที่จะไม่มีบุคคลมาเป็นผู้พิพากษาสมทบในประเทศไทยจึงไม่น่าจะเกิดขึ้นถึงขนาดต้องมีการบังคับให้มาเป็นผู้พิพากษาสมทบ

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าหากวิเคราะห์ในประเทศที่ใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบ เช่น ประเทศญี่ปุ่น หรือสาธารณรัฐฝรั่งเศส จำนวนผู้พิพากษาสมทบจะมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 6 คน และมีวาระเป็นคดี ๆ ซึ่งทำให้จำนวนผู้พิพากษาสมทบที่ใช้ในแต่ละปีจะมีจำนวนมาก การที่จะหาผู้สมัครใจมาเป็นผู้พิพากษาสมทบตลอดเวลาเป็นไปได้ยาก ในต่างประเทศจึงต้องมีการบังคับให้มาปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสมทบแต่สำหรับประเทศไทย การเป็นผู้พิพากษาสมทบถือเป็นเกียรติ

เพราะผู้พิพากษาสมทบจะมีอำนาจหน้าที่เหมือนผู้พิพากษา มีสิทธิได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ประชาชนจึงให้ความสนใจในการเป็นผู้พิพากษาสมทบ ตัวอย่างเช่น ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ผู้พิพากษาสมทบที่เข้ามาจะต้องเป็นผู้มีความรู้ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งถือเป็นวิชาชีพที่มีความเฉพาะที่หาได้ยาก แต่ผู้พิพากษาสมทบโดยส่วนใหญ่จะปฏิบัติหน้าที่แค่อาทิตย์ละหนึ่งวัน แสดงให้เห็นว่ามีจำนวนผู้พิพากษาสมทบเพียงพอแก่ความต้องการ โดยในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีวิธีการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบมาจากการรับสมัคร โดยไม่ได้มีการบังคับแต่อย่างใด ผู้วิจัยจึงเห็นว่าผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาจึงควรมาจากการรับสมัครเช่นเดียวกัน เพื่อให้ได้ผู้ที่เต็มใจมาทำหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบ แต่เนื่องจากคุณสมบัติผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะด้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งในบางพื้นที่อาจจะขาดแคลนผู้มีความรู้เฉพาะดังกล่าวมาสมัคร ผู้วิจัยจึงเห็นว่านอกจากการเปิดรับสมัครแล้ว บางกรณีอาจต้องมีการขอความร่วมมือไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ส่งบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านนั้นเพื่อมาเป็นผู้พิพากษาสมทบด้วย เช่น ในคดีที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางการแพทย์ อาจจะขอความร่วมมือไปยังโรงพยาบาลของรัฐเพื่อให้ส่งบุคลากรทางการแพทย์มาช่วยในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง เป็นต้น

ส่วนในประเด็นที่ว่ากระบวนการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาควรมีการอบรม สอบข้อเขียน สอบสัมภาษณ์หรือไม่จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ และผู้พิพากษาสมทบ มีความเห็นตรงกันว่าควรจะมีการอบรมเพื่อให้ผู้พิพากษาสมทบมีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน โดยควรมีเนื้อหาการอบรมเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายอาญา การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน และคุณธรรม จริยธรรม ข้อปฏิบัติของผู้พิพากษาสมทบและควรจะมีการสอบข้อเขียนและสอบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีแนวคิดที่เหมาะสมในการเป็นผู้พิพากษาสมทบ

ผู้วิจัยจึงเห็นด้วยกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ควรจะมีการอบรมและทดสอบความรู้ ทั้งข้อเขียนและสัมภาษณ์ เหมือนเช่นศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เพื่อให้ได้ผู้พิพากษาสมทบที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีทัศนคติที่ดีในการเป็นผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งก่อนที่จะมีการทดสอบความรู้ ควรจัดการอบรมขึ้นก่อนเพื่อในการสอบข้อเขียนและสัมภาษณ์จะสามารถประเมินความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรม และความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบได้ ส่วนเนื้อหาที่ใช้ในการอบรมควรประกอบไปด้วยเนื้อหา ดังนี้

- (1) วิธีพิจารณาความอาญา
- (2) กฎหมายอาญา
- (3) การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน
- (4) หน้าที่ของข้าราชการตุลาการและผู้พิพากษาสมทบ
- (5) จริยธรรมของข้าราชการตุลาการและผู้พิพากษาสมทบ

ส่วนกรณีที่ผู้พิพากษาสมทบมาจากการขอความร่วมมือไปยังองค์กรต่าง ๆ นั้นผู้วิจัยเห็นว่าผู้ที่มาจากองค์กรนั้น ต้องผ่านการอบรม เพื่อให้เข้าใจกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีและหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ แต่ไม่จำเป็นต้องสอบข้อเขียนหรือสอบสัมภาษณ์อีกเพราะการที่องค์กรต่าง ๆ ส่งมาเพื่อเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้นจะต้องมีการคัดกรองคุณสมบัติมาจากหน่วยงานต่าง ๆ แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องมาคัดกรองคุณสมบัติอีก

ผลการวิเคราะห์พบว่า การได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญานั้น จะมาจากการรับสมัครผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด และมาจากการขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ที่มาจากการรับสมัครจะต้องผ่านการอบรม การสอบข้อเขียน และการสอบสัมภาษณ์ ส่วนผู้ที่มาจากหน่วยงานต้องผ่านการอบรม แต่ไม่จำเป็นต้องสอบข้อเขียนหรือสอบสัมภาษณ์ ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะเป็นประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบ

5. อำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ

อำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบนั้นเป็นตัวกำหนดอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นจะมีทั้งในปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมาย จากการศึกษา ระบบผู้พิพากษาสมทบในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่าผู้พิพากษาสมทบจะมีอำนาจในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง และกำหนดโทษร่วมกับผู้พิพากษา สำหรับประเทศไทยในศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางกำหนดให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี มีอำนาจเหมือนผู้พิพากษา เว้นแต่ในเรื่องที่บัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจของผู้พิพากษาเท่านั้น ซึ่งหลักปฏิบัติผู้พิพากษาสมทบมีอำนาจพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงและกำหนดโทษร่วมกับผู้พิพากษา ในเรื่องปัญหาข้อเท็จจริงนั้นผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะด้าน จะสามารถพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงได้ แต่ในเรื่องการกำหนดโทษนั้นเป็นเรื่องที่ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบต้องให้ความสำคัญ เพราะการลงโทษจำเลยจะกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของจำเลยเป็นอย่างมาก การกำหนดอำนาจให้ผู้พิพากษาสมทบให้ลงโทษจำเลยได้นั้น เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ที่ต้องมีการพิจารณาให้ดี

เพราะผู้พิพากษาสมทบไม่ได้เหมือนผู้พิพากษาที่จะมีประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าวหรือได้รับการอบรมเหมือนผู้พิพากษาในระบบผู้พิพากษาสมทบทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่การที่จะลงโทษจำเลยได้นั้นตามหลักจะต้องมีการออกเสียงจากองค์คณะที่เข้าร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยจะมีหลักการลงคะแนนเสียง 2 วิธี คือ หลักเสียงข้างมาก (Majority vote) คือ การนับจำนวนว่าฝ่ายใดมีเสียงมากกว่า เช่น ถ้าองค์คณะ 3 คน เห็นว่าจำเลยผิด 2 คน ไม่ผิด 1 คน ก็จะต้องถือว่าจำเลยมีความผิด จำเลยต้องรับโทษ ส่วนหลักคะแนนเสียงเอกฉันท์ (Unanimous vote) คือ องค์คณะทุกคนต้องเห็นว่าจำเลยมีความผิด จึงจะสามารถลงโทษจำเลยได้ จึงมีประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ในเรื่องการลงคะแนนว่าหากนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในศาลอาญา ควรจะมีการใช้หลักการใดในการวินิจฉัยความผิดจำเลย เพราะในคดีอาญานั้นมีหลักการอยู่ว่า ห้ามมิให้ลงโทษจำเลย ถ้าหากยังมีข้อสงสัยอยู่ ฉะนั้นถ้าหากใช้หลักเสียงข้างมากในการลงโทษจะถือว่าผิดหลักการดังกล่าวหรือไม่ เพราะหากพิจารณาระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศและประเทศไทยจะพบว่าใช้หลักเสียงข้างมากในการตัดสินคดี จึงมีประเด็นปัญหาที่ต้องวิเคราะห์ว่าหากนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในศาลอาญาควรจะมีการใช้หลักการใดในการลงโทษจำเลย ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ และผู้พิพากษาสมทบ เห็นตรงกันว่าควรใช้หลักเสียงข้างมาก (Majority vote) เพราะหากจะใช้หลักคะแนนเสียงเอกฉันท์ (Unanimous vote) ว่าผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบทุกคนต้องเห็นด้วยจึงจะลงโทษจำเลยได้ คงไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ เพราะหากมีผู้พิพากษาไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือผู้พิพากษาแค่คนเดียว ที่อาจจะทุจริต ถูกข่มขู่ หรือเห็นแก่เครือข่ายของตน จนลงคะแนนให้จำเลยไม่มีความผิด ก็จะไม่สามารถลงโทษจำเลยได้ ทำให้ต้องปล่อยตัวจำเลยไป ซึ่งในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่าหากพิจารณาในระบบลูกขุน ในเริ่มแรกการที่จะลงโทษจำเลยได้ต้องมีคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ (Unanimous vote) เพราะระบบลูกขุนนั้นจะยึดหลักการที่ว่า การที่จะสามารถลงโทษจำเลยได้ต้องมีบุคคลใดที่มีข้อสงสัย ฉะนั้นหากมีลูกขุนแค่คนเดียวสงสัยว่าจำเลยผิดจริงหรือไม่ จนลงคะแนนว่าจำเลยไม่ผิดก็ต้องปล่อยตัวจำเลยไป แต่ต่อมาพบปัญหาในเรื่องการทุจริต ลูกขุนถูกข่มขู่ ระบบลูกขุนในหลาย ๆ ประเทศ จึงเปลี่ยนมาใช้หลักเสียงข้างมาก (Majority vote) แสดงให้เห็นว่าในระบบลูกขุนเอง ซึ่งเป็นระบบที่ควรจะยึดหลักการที่ว่า การที่จะสามารถลงโทษจำเลยได้ต้องมีบุคคลใดที่มีข้อสงสัยนั้น ยังมีการเปลี่ยนแปลงการลงคะแนนเสียงให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในภาวะปัจจุบัน ประเทศไทยซึ่งมีปัญหามารยาทในเรื่องทุจริต คอร์รัปชัน การที่จะนำหลักมติเอกฉันท์มาใช้จึงเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่ายังไม่มีความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในศาลอาญาไทย การลงคะแนนเสียงควรใช้หลักเสียงข้างมาก เช่นเดียวกับระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศและระบบผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์

ในเรื่องอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบนั้น มีประเด็นสาระสำคัญที่ต้องนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายต้นแบบ คือ ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาสมทบ และกำหนดให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา และผู้พิพากษาสมทบมีอำนาจในกำหนดโทษ ซึ่งใช้หลักเสียงข้างมากในการลงโทษจำเลย

6. วาระการทำงานของผู้พิพากษาสมทบ

วาระการทำงานของผู้พิพากษาสมทบ หมายถึง ระยะเวลาที่ให้ผู้พิพากษาสมทบมาปฏิบัติหน้าที่ โดยอาจจะมีการเป็นปี หรือเป็นคดี ๆ ก็ได้ หากผู้พิพากษาสมทบมีการเป็นปี จะผูกพันต้องทำหน้าที่ตลอดปี จนกว่าจะครบวาระ ซึ่งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการกำหนดวาระผู้พิพากษาสมทบไว้ 3 ปี เช่นเดียวกับระบบผู้พิพากษาสมทบในประเทศไทยที่กำหนดวาระไว้เป็นปี เช่นเดียวกัน โดยในศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น กำหนดวาระการทำงานไว้ 3 ปีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนั้นมีการเป็นวาระ 5 ปี ส่วนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสหรือประเทศญี่ปุ่น มีการกำหนดวาระเป็นคดี ๆ คือ เมื่อสิ้นสุดการพิจารณาคดีหนึ่ง ผู้พิพากษาสมทบจะหมดหน้าที่ทันที จึงมีประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ว่าควรกำหนดวาระการทำงานของผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาไว้เป็นปี หรือเป็นคดี ๆ จึงจะมีความเหมาะสมกับประเทศไทย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ และผู้พิพากษาสมทบ โดยส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีวาระเป็นปี โดยมีนักวิชาการให้ความคิดเห็นไว้ว่า ผู้ที่จะสามารถมาปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบได้คือนั้น นอกจากต้องมีประสบการณ์ชีวิตในระดับหนึ่งแล้ว การมีประสบการณ์ในการพิจารณาพิพากษาคดีก็ถือว่ามีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้พิพากษาสมทบให้สามารถมีบทบาทในการพิจารณาพิพากษาคดีได้มากยิ่งขึ้น หากให้ผู้พิพากษาสมทบพิจารณาคดีโดยมีวาระเป็นคดี ๆ ไป คงไม่ได้ทำให้ผู้พิพากษาสมทบมีบทบาทที่แท้จริงมากนักและคงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยากสำหรับประเทศไทย เพราะต้องมีการเตรียมความพร้อมค่อนข้างมาก โดยควรมีวาระ 1-3 ปี แต่ไม่ควรให้ดำรงตำแหน่งติดต่อกัน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริต คอร์รัปชัน หรือการใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ควร ส่วนฝ่ายที่เห็นด้วยที่จะให้ผู้พิพากษาสมทบมีวาระการทำงานเป็นคดี ๆ นั้น ในกลุ่มผู้พิพากษาได้มีผู้ให้ความเห็นไว้ว่าการมีวาระการทำงานเป็นปี เป็นระยะเวลาที่ยาวนานเกินควร ซึ่งอาจทำให้ผู้พิพากษาสมทบใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ควร และเป็นจุดเริ่มต้นของการทุจริตคอร์รัปชัน จึงควรให้ผู้พิพากษาสมทบมีวาระเป็นคดี ๆ มากกว่า

ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะให้มีการมีวาระการทำงานเป็นปีเช่นเดียวกัน เพราะหากพิจารณาจากสภาพความพร้อมของประเทศไทยในการที่จะให้มีผู้พิพากษาสมทบแล้วมีวาระการทำงานเป็นคดี ๆ

เหมือนเช่นในสาธารณรัฐฝรั่งเศสหรือประเทศญี่ปุ่นนั้น ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีความเป็นไปได้ยากที่จะนำมาใช้ในประเทศไทย โดยหากต้องการผลักดันให้ระบบผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาเกิดขึ้นในประเทศไทยให้ได้ ผู้วิจัยเห็นว่าควรใช้รูปแบบผู้พิพากษาสมทบที่มีในประเทศไทยก่อน เพื่อไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากนัก อีกทั้งยังเป็นระบบที่ประเทศไทยใช้มานานทำให้สามารถทราบปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงเห็นว่าวาระการทำงานของผู้พิพากษาสมทบควรมีวาระเป็นปี ส่วนที่ว่าควรมีวาระกี่ปีนั้น ผู้วิจัยเห็นด้วยกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ว่าวาระการทำงานของผู้พิพากษาสมทบควรจะไม่เกินสามปี และไม่ควรมีวาระติดต่อกัน เพราะประเทศไทยยังพบปัญหาในเรื่องของระบบอุปถัมภ์อยู่ หากให้ผู้พิพากษาสมทบมีวาระการทำงานที่ยาวเกินไป หรือวาระติดต่อกันนาน อาจเกิดปัญหาการใช้อำนาจไปในทางที่ผิดของผู้พิพากษาสมทบ ส่วนผู้พิพากษาสมทบที่มาจากความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ นั้น ควรมีวาระการทำงานเป็นคดี ๆ เพราะผู้พิพากษาสมทบที่มาจากหน่วยงานไม่ได้เกิดขึ้นจากความสมัครใจ ซึ่งหากจะให้มาทำหน้าที่ในระยะยาวบุคคลเหล่านี้อาจจะไม่พร้อมที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าผู้พิพากษาสมทบที่มาจากหน่วยงานควรมีวาระการทำงานเป็นคดีๆ

จากผลการวิเคราะห์วาระการทำงานของผู้พิพากษาสมทบควรจะไม่เกินสามปี เพียงวาระเดียว ส่วนผู้พิพากษาสมทบที่มาจากหน่วยงานมีวาระการทำงานเป็นคดี ๆ ซึ่งจะเป็นประเด็นสำคัญที่จะนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายต้นแบบ

7. การพ้นจากตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ

การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบนั้น โดยปกติจะปฏิบัติหน้าที่จนครบวาระการทำงาน แล้วจึงพ้นจากตำแหน่ง ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น ผู้พิพากษาสมทบจะมีวาระการทำงานเป็นคดี เมื่อผู้พิพากษาสมทบพิจารณาคดีเสร็จ จะพ้นจากตำแหน่งทันที แต่ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ผู้พิพากษาสมทบมีวาระการทำงานเป็นปี ผู้พิพากษาสมทบอาจจะพ้นจากตำแหน่งได้นอกจากครบวาระการทำงาน โดยผู้พิพากษาสมทบอาจถูกปลดออกจากการเป็นผู้พิพากษาสมทบได้หากกระทำผิดหน้าที่ หรือผู้พิพากษาสมทบจะถูกปลดชื่อออกจากบัญชีรายชื่อถ้าบุคคลนั้นได้กลายเป็นบุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติจะกลายเป็นผู้พิพากษาสมทบ หรือสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นทำให้ไม่ควรได้รับแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบ หรือที่อยู่ที่ทำให้ไว้ในใบสมัครเป็นตำบลเดียวกับที่จะทำหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบ หรือทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสมทบมาแล้วมากกว่า 24 วันต่อปีหรือเสียชีวิต

ในศาลเยาวชนและครอบครัว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ได้กำหนดให้ผู้พิพากษาสมทบพ้นจากตำแหน่งเมื่อผู้พิพากษา

สมทบพ้นจากตำแหน่งเมื่อ (1) ออกตามวาระ (2) ตาย (3) ลาออก (4) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว มาตรา 25 (5) ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามเวรปฏิบัติภารกิจที่กำหนดถึงสามครั้ง โดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือกระทำการใด ๆ ซึ่งถ้าเป็นข้าราชการตุลาการแล้วจะต้องพ้นจากตำแหน่งเพราะถูกลงโทษไล่ออก ปลดออกหรือให้ออกตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

ส่วนศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกำหนดให้ผู้พิพากษาสมทบพ้นจากตำแหน่งเมื่อ (1) ออกตามวาระ (2) ตาย (3) ลาออก (4) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง (5) ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามเวรปฏิบัติภารกิจที่กำหนดถึงสามครั้ง โดยไม่มีเหตุอันสมควร (6) ประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่การเป็นผู้พิพากษาสมทบ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ และผู้พิพากษาสมทบ เห็นว่าหากนาระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในศาลอาญาในเรื่องการพ้นจากตำแหน่งของผู้พิพากษาสมทบควรเหมือนกับของศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง โดยผู้วิจัยเห็นด้วยกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ควรให้ผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาพ้นจากตำแหน่งตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติทั้งสอง เพราะพระราชบัญญัติทั้งสองใช้ในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลานาน มีการแก้ไขเพื่อให้ความเหมาะสมกับบริบทประเทศไทยแล้ว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาควรพ้นจากตำแหน่งเมื่อ (1) ออกตามวาระ (2) ตาย (3) ลาออก (4) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามในการเป็นผู้พิพากษาสมทบ (5) ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามเวรปฏิบัติภารกิจที่กำหนดถึงสามครั้ง โดยไม่มีเหตุอันสมควร (6) ประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่การเป็นผู้พิพากษาสมทบ

ในเรื่องการพ้นจากตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบนั้นมีประเด็นสำคัญที่จะนำไปบัญญัติไว้ในร่างกฎหมายต้นแบบ คือ ผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาพ้นจากตำแหน่งเมื่อ (1) ออกตามวาระ (2) ตาย (3) ลาออก (4) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามในการเป็นผู้พิพากษาสมทบ (5) ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามเวรปฏิบัติภารกิจที่กำหนดถึงสามครั้ง โดยไม่มีเหตุอันสมควร (6) ประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่การเป็นผู้พิพากษาสมทบ

8. ผู้พิพากษาสมทบในชั้นอุทธรณ์ ฎีกา

ระดับชั้นศาลโดยส่วนใหญ่ในหลาย ๆ ประเทศจะมีสามชั้น คือศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกานั้น จะเป็นศาลสูงที่มีไว้เพื่อให้คู่ความอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลล่างในศาลชั้นต้นพิเศษในประเทศไทยจะมีผู้พิพากษาสมทบเฉพาะในศาลชั้นต้นเท่านั้น ส่วนในศาลสูงไม่มีผู้พิพากษาสมทบจะมีเฉพาะผู้พิพากษาเท่านั้น ซึ่งแตกต่างกับระบบผู้พิพากษาสมทบในต่างประเทศที่มีผู้พิพากษาในศาลสูงด้วย เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศสที่มีผู้พิพากษาสมทบในชั้นอุทธรณ์ ส่วนในประเทศญี่ปุ่นมีผู้พิพากษาสมทบเฉพาะในศาลชั้นต้นเท่านั้น ส่วนในศาลสูงไม่มีผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมพิจารณาพิพากษาคดีด้วย จะมีเฉพาะผู้พิพากษาเท่านั้นที่เป็นองค์คณะในชั้นอุทธรณ์เหมือนเช่นในประเทศไทย ส่วนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีคำพิพากษาขององค์คณะเล็ก (Die kleinstrafkammer) อาจอุทธรณ์ไปยังศาลชั้นต้นมลรัฐ (Landgericht) โดยถ้าเป็นคำพิพากษาของผู้พิพากษานายเดียวจะได้รับการพิจารณาโดยองค์คณะเล็กทางอาญา (Die kleinstrafkammer) ซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 1 นาย และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 นาย ส่วนคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาศาลแขวงพิเศษ จะได้รับการพิจารณาโดยองค์คณะใหญ่ทางอาญา (Grosse strafkammer) ซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 นาย และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 นาย (Courts constitution act (GVG), Section 76) ซึ่งอาจฎีกาไปยังศาลสูงมลรัฐได้ซึ่งองค์คณะจะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 คนเป็นองค์คณะเท่านั้น ไม่มีผู้พิพากษาสมทบร่วมอยู่ด้วย ในเรื่องนี้จึงเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องนำมาวิเคราะห์ว่าหากนำผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในศาลอาญา ควรจะมีผู้พิพากษาสมทบในศาลสูงหรือไม่จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ นักวิชาการ และผู้พิพากษาสมทบ มีความเห็นแยกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายที่เห็นด้วยที่ให้มีผู้พิพากษาสมทบในชั้นอุทธรณ์ฎีกาด้วยเพราะคำพิพากษาในศาลชั้นต้นจะมาจากผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งคือประชาชนฉะนั้นในชั้นอุทธรณ์หากจะมีเฉพาะผู้พิพากษาคูเหมือนเป็นการให้ผู้พิพากษามากับคำวินิจฉัยของประชาชน ซึ่งจะทำให้บทบาทของภาคประชาชนน้อยลงไปส่วนฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยเห็นว่าควรจะมีผู้พิพากษาสมทบชั้นอุทธรณ์หรือ ฎีกาอีกได้ให้ความเห็นไว้ว่าเพราะในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาไม่มีการสืบพยาน โดยในศาลชั้นต้นจะมีการสืบพยานซึ่งข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากการสืบพยานปรากฏในสำนวนคดีแล้วในชั้นอุทธรณ์ หรือฎีกา ผู้พิพากษาจึงสามารถอ่านข้อเท็จจริงจากสำนวนได้การที่จะให้มีผู้พิพากษาสมทบในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา จึงไม่มีความจำเป็นมีแต่จะทำให้กระบวนการยุติธรรมล่าช้าลง

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หากพิจารณาในต่างประเทศ ในประเทศที่ใช้ระบบลูกขุน เช่น สหรัฐอเมริกา หรือประเทศอังกฤษ จะไม่มีการอุทธรณ์ ฎีกา คำพิพากษาของลูกขุนอีก

เพราะ ถือว่าคำพิพากษาของลูกขุนมาจากประชาชน ซึ่งถือเป็นที่สุดแล้ว ฉะนั้นหากจะให้มีการอุทธรณ์ ฎีกาคำพิพากษาของลูกขุนซึ่งเป็นประชาชนนั้นก็ควรให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสิน ไม่ควรให้อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นว่าคำพิพากษาของประชาชนสามารถถูกกลับได้โดยผู้พิพากษาอาชีพ ซึ่งถือเป็นการลดความสำคัญหรือบทบาทของประชาชนลงอย่างมาก ส่วนในประเทศที่ใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือสาธารณรัฐฝรั่งเศสพบว่ามีการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในชั้นอุทธรณ์ด้วย โดยในสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ ส่วนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีผู้พิพากษาสมทบในชั้นอุทธรณ์ด้วย แต่ในชั้นฎีกามีผู้พิพากษาเท่านั้น ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าในต่างประเทศโดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับคำพิพากษาที่มาจากประชาชน ในศาลสูงจึงมีผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมด้วยได้ หากเปรียบเทียบกับในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าระบบผู้พิพากษาสมทบจะใช้เฉพาะศาลชั้นต้นเท่านั้น น่าจะเป็นเพราะในชั้นอุทธรณ์ ฎีกาไม่มีการสืบพยาน ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยที่ยังไม่ควรมีระบบผู้พิพากษาสมทบในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา เพราะหากพิจารณาถึงความพร้อมของประเทศไทยในการให้ประชาชนเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญานั้น ประเทศไทยต้องมีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน แต่ในปัจจุบันการดำเนินคดีในศาลสูงนั้น ยังไม่มีการสืบพยาน ฉะนั้นการที่จะผลักดันให้มีผู้พิพากษาสมทบในศาลสูงจึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยาก ในเริ่มต้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรให้มีผู้พิพากษาสมทบเฉพาะในศาลชั้นต้น ซึ่งถ้าหากระบบดังกล่าวสามารถช่วยผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้จริง ทำให้คู่ความได้รับความเป็นธรรม การจะนำระบบผู้พิพากษาสมทบไปใช้ในศาลสูงก็จะเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้ในอนาคต

ในเรื่องการอุทธรณ์และฎีกานั้นเป็นประเด็นที่ต้องนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายต้นแบบ โดยให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการพิจารณาและการชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นอุทธรณ์และฎีกามาใช้บังคับโดยอนุโลม

สรุปได้ว่าการจัดทำกฎหมายต้นแบบมีรายละเอียดที่นำไปใช้จัดทำกฎหมายต้นแบบคือประเภทคดีคุณสมบัติของคณะในพิจารณาพิพากษาคดีการได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบ อำนาจของผู้พิพากษาสมทบ วาระการทำงานการพ้นจากตำแหน่งและการอุทธรณ์ ฎีกา ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 รูปแบบผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาของไทย

เรื่อง	รายละเอียด
ประเภทคดีอาญา	คดีอาญาที่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 4 ลักษณะ 5 ลักษณะ 6 ลักษณะ 9 ลักษณะ 10 ลักษณะ 11 และลักษณะ 12 ที่อยู่ในอำนาจศาลอาญา
คุณสมบัติ	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีสัญชาติไทย 2. อายุไม่ต่ำกว่า 35 ปีบริบูรณ์ 3. จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป 4. สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี 5. เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับคดี 6. ไม่ผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี 7. ไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว 8. ไม่เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ 9. ไม่เป็นผู้ต้องหา หรือจำเลย ที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีอาญา 10. ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ 11. ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบหรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือเป็นโรค ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> (1) โรคเรื้อนในระยะติดต่อหรือในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่สังคม (2) วัณโรคในระยะอันตราย (3) โรคเท้าช้างในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่สังคม (4) โรคติดยาเสพติดให้โทษ (5) โรคพิษสุราเรื้อรัง 12. ไม่เป็นข้าราชการการเมืองกรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมืองสมาชิกรัฐสภาผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานครผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการ

เรื่อง	รายละเอียด
	อัยการ ข้าราชการตำรวจ ทนายความ หรือเป็นเจ้าหน้าที่ในศาล ในสำนักงานอัยการ หรือในสถานีตำรวจ
องค์คณะในการพิจารณาคดี	ประกอบด้วยผู้พิพากษา 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ 1 คน
การได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การรับสมัครผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด โดยต้องผ่านการอบรม การสอบข้อเขียน และการสอบสัมภาษณ์ 2. ขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่างๆ ให้ส่งผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับคดี ผู้ที่มาจากหน่วยงานต้องผ่านการอบรมแต่ไม่ต้องผ่านการสอบข้อเขียน และสอบสัมภาษณ์
อำนาจของผู้พิพากษาสมทบ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้พิพากษาสมทบบมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี 2. ผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา 3. ผู้พิพากษาสมทบบมีส่วนร่วมในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและกำหนดโทษร่วมกับผู้พิพากษาโดยใช้หลักเสียงข้างมากในการลงโทษจำเลย
วาระการทำงาน	ดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี และจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันไม่ได้ ผู้พิพากษาสมทบที่มาจากหน่วยงานจะมีวาระการทำงานเป็นคดี ๆ
การพ้นจากตำแหน่ง	<p>ผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาควรพ้นจากตำแหน่งเมื่อ</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) ออกตามวาระ (2) ตาย (3) ลาออก (4) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามในการเป็นผู้พิพากษาสมทบ (5) ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามเวรปฏิบัติกรที่กำหนดถึงสามครั้ง โดยไม่มีเหตุอันสมควร (6) ประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่การเป็นผู้พิพากษาสมทบ
การอุทธรณ์ ฎีกา	ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการพิจารณาและการชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นอุทธรณ์และฎีกามาใช้บังคับโดยอนุโลม